

FAUNABEHEERPLAN

faunabeheereenheid
Utrecht

2014 - 2019

Bijlagen

Inhoudsopgave

Bijlage 1	Kaart Wildbeheereenheden
Bijlage 2	Samenstelling Brainstormgroep en Klankbordgroep
Bijlage 3	Kaart Natuurbeschermingswetgebieden
Bijlage 4	IPO Persbericht ganzenbeheer
Bijlage 5	Kaart Schademeldingen 2009-2014
Bijlage 6	Kaart Hotspotlocaties valwild 2009-2013
Bijlage 7	Werkplan reewild
Bijlage 8	Draaiboek Edelhert Provincie Utrecht
Bijlage 9	Plan van Aanpak damherten Plantage Willem III en Remmerdense Heide
Bijlage 10	Kaart Begrenzing gebruik kunstlicht vossenbeheer
Bijlage 11	Kaart Schade Das
Bijlage 12	Kaart Schade + afschot Grauwe gans zomer 2009-2013
Bijlage 13	Kaart Ganzenregio's
Bijlage 14	Kaart Schiphol Ganzenbeheer
Bijlage 15	Kaart Schade + afschot Kolgans 2009-2013
Bijlage 16	Kaart Schade + afschot Brandgans 2009-2013
Bijlage 17	Kaart Schade + afschot Canadese gans 2009-2013
Bijlage 18	Kaart Schade + afschot Knobbelzwaan 2009-2013
Bijlage 19	Kaart Schade + afschot Meerkoet 2009-2013
Bijlage 20	Kaart Schade + afschot Smient 2009-2013
Bijlage 21	Kaart Schade + afschot Spreeuw 2009-2013
Bijlage 22	Kaart Schade Zanglijster 2009-2013
Bijlage 23	Kaart Schade Merel 2009-2013
Bijlage 24	Kaart Schade Mezen 2009-2013
Bijlage 25	Kaart Schade Vinken 2009-2013
Bijlage 26	Kaart Schade + afschot Zwarte kraai 2009-2013
Bijlage 27	Kaart Schade + afschot Kauw 2009-2013
Bijlage 28	Kaart Schade + afschot Gaai 2009-2013
Bijlage 29	Kaart Schade + afschot Ekster 2009-2013
Bijlage 30	Kaart Schade + afschot Nijlgans 2009-2013
Bijlage 31	Kaart Schade + afschot Boerengans 2009-2013

Wildbeheereenheden provincie Utrecht

Legenda

 WBE-grens

0 2 4 8 12 16
Kilometers 1 cm = 2 km

Auteur: A.P. Smallegange
Date: 8-5-2014

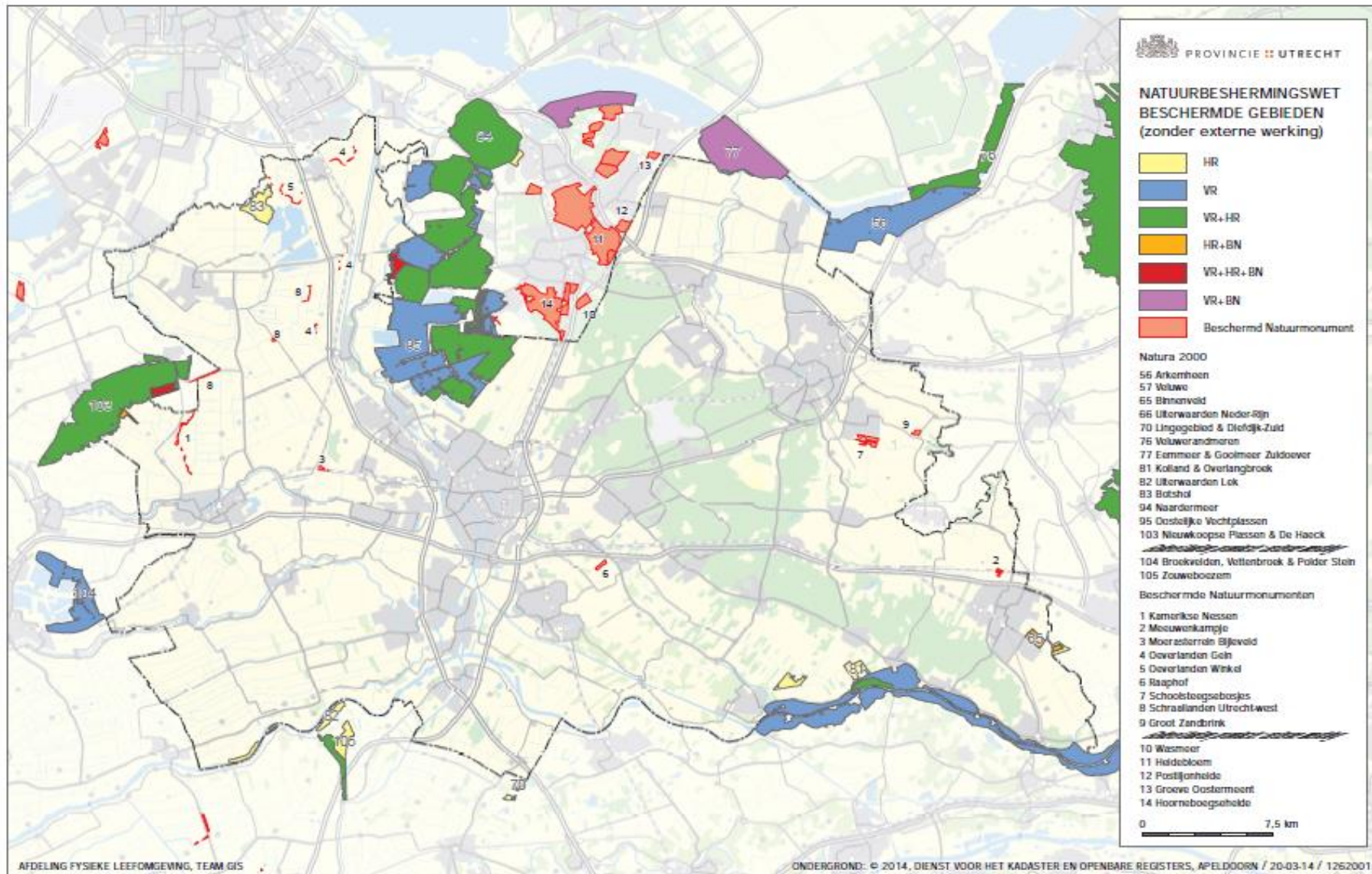
Bijlage 2

Samenstelling Brainstormgroep:

- Dhr. G. Van Hout (KNJV)
- Dhr. H. Davelaar (LTO)
- Dhr. J. van Baarsen (Faunafonds / BIJ 12)
- Dhr. R. Beenen (Provincie Utrecht)
- Dhr. T. Kreetz (Natuurmonumenten)
- Dhr. J. Nuisl (Faunabeheereenheid Utrecht)

Samenstelling Klankbordgroep

- Dhr. A. van Garderen (LTO)
- Dhr. B. Wildeman (WBE Kromme Rijn)
- Mevr. C. Holdinga (WBE Noorderpark)
- Mevr. D. Horsch (Recreatie Midden-Nederland);
- Dhr. G. Van Hout (KNJV);
- Dhr. H. Davelaar (LTO)
- Dhr. H. Spitzen (Het Utrechts Landschap)
- Dhr. H.J.E. Van Beuningen (WBE Kromme Rijn)
- Dhr. J. Bunnik (Voorzitter Faunabeheereenheid Utrecht)
- Dhr. J. Hoolwerf (WBE de Eem)
- Dhr. J. Riemens (Ministerie van Defensie)
- Dhr. J. Steenbeek (NOJG)
- Dhr. J. van Baarsen (Faunafonds / BIJ 12)
- Dhr. J. van Eijk (KNVvN)
- Dhr. J.J. Boor (WBE Vecht en Veenstreek)
- Dhr. K. Pater (Stichting Valwild Utrecht)
- Dhr. K. van Lambalgen (Gemeente Utrechtse Heuvelrug)
- Dhr. M. Greep (Vereniging Het Reewild)
- Dhr. R. Beenen (Provincie Utrecht)
- Dhr. R. Zwaan (Staatsbosbeheer)
- Dhr. T. Kreetz (Natuurmonumenten)
- Dhr. W. Schouten (Rijkswaterstaat)
- Dhr. B. Canjels (WBE Tussen Vecht en Oude Rijn)
- Mevr. T. Rodrigo (WBE de Schaffelaar)
- Dhr. D. Bos (WBE Vijfherenlanden)
- Dhr. H.G. van Dorresteyn (WBE Lage Vuursche)
- Dhr. H.E. Lukkien (WBE de Vallei)

Bijlage 4

IPO PERSBERICHT

28 maart 2014

Provincies maken afspraken over beheer van ganzen: Ganzenakkoord blijft uitgangspunt

De gedeputeerden die natuurbeleid in hun portefeuille hebben, hebben afgesproken dat de afspraken uit het Ganzenakkoord, dat eind 2013 ontbonden werd, zoveel mogelijk het uitgangspunt blijven voor provinciaal beleid ten aanzien van ganzenbeheer.

Hoewel een landelijke overeenkomst met zeven natuur- en landschapsorganisaties (G7) van tafel is, en niet wordt ingezet op een nieuw landelijk akkoord, zullen de twaalf provincies op regionaal niveau met maatschappelijke partijen de afspraken verder uitwerken. Hierbij is ruimte voor maatwerk: provincies kunnen afwijken van de in het voormalige Ganzenakkoord gemaakte afspraken, zoals het instellen van de winterrust en de duur van de winterperiode. De provincies zullen hun beleid vormgeven in overleg met de maatschappelijke organisaties en provinciale Faunabeheereenheden. Ook zal de Vogelbescherming hierbij gehoord moeten worden.

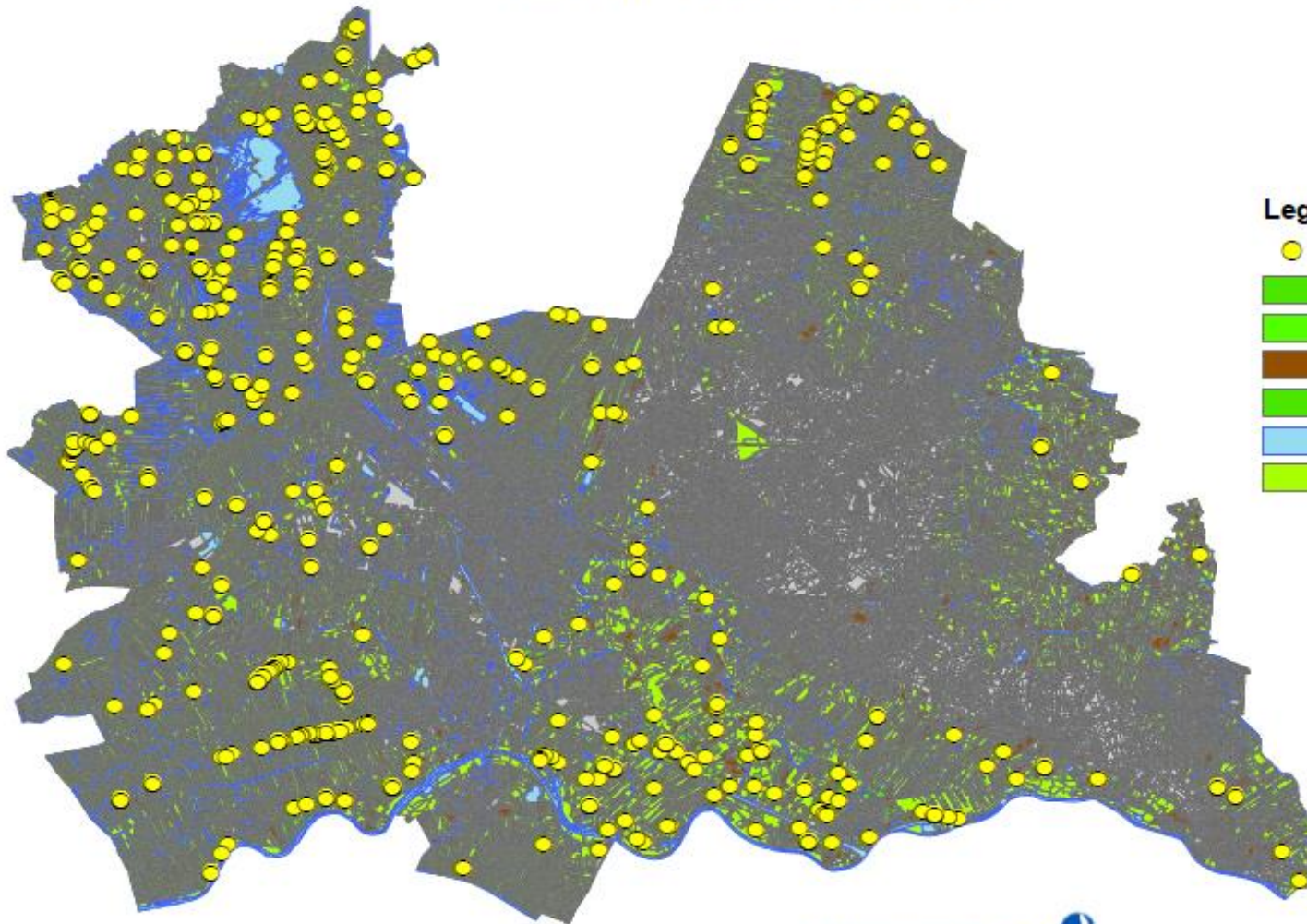
Daarnaast werken de provincies zoveel mogelijk samen om een duurzaam ganzenbeheer mogelijk te maken. De volgende afspraken zijn in gezamenlijkheid gemaakt:

1. Provincies blijven zich gezamenlijk inspannen om het gebruik van CO2 bij vangacties, ook met het oog op het vermijden van landbouwschade, mogelijk te maken. Daarnaast zullen ze alternatieven onderzoeken totdat CO2-gebruik mogelijk is.
2. De provincies nemen gezamenlijk besluiten over de hoogte van de tegemoetkoming in schade van het Faunafonds. Er wordt per 1 april 2015 een landelijk plafond van € 2 miljoen ingesteld voor het uitkeren van tegemoetkoming in schade door ganzen in de zomerperiode. Daarbij zullen de provincies de ruimte voor het bestrijden van schade door jaarrond verblijvende ganzen zo groot mogelijk maken.
3. Een tijdelijke overgangsregeling voor foerageergebieden komt te vervallen, mede omdat de financiële bijdrage die de G7-partners hiervoor beschikbaar stelden, is vervallen.
4. Wel worden de mogelijkheden onderzocht voor een regeling voor rustgebieden, in samenhang met de collectieve benadering bij Agrarisch natuurbeheer vanaf 2016. Het wel of niet instellen van rustgebieden is een provinciale keuze.
5. Per 1 oktober 2014 wordt een behandelbedrag van 300 euro per aanvraag ingesteld voor schade-uitkeringen van het Faunafonds. Hiertoe was in juni 2012 ook al besloten, maar door het Ganzenakkoord was de uitvoering van dit besluit uitgesteld.
6. Er zijn geen verjaagingspanningen in de winter nodig om tegemoetkoming in de schade te ontvangen.

De provincies zullen een voorstel voorleggen aan het bestuur van het Faunafonds om voor goed bestrijdbare soorten en bij fruitsoorten waar voldoende weringsmogelijkheden zijn, geen tegemoetkomingen in de schade meer uit te keren.

Schademeldingen 2009 - 2013

Legenda

- schademelding
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Water
- Weiland

Bijlage 5

0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Hotspotlocaties valwild 2009-2013

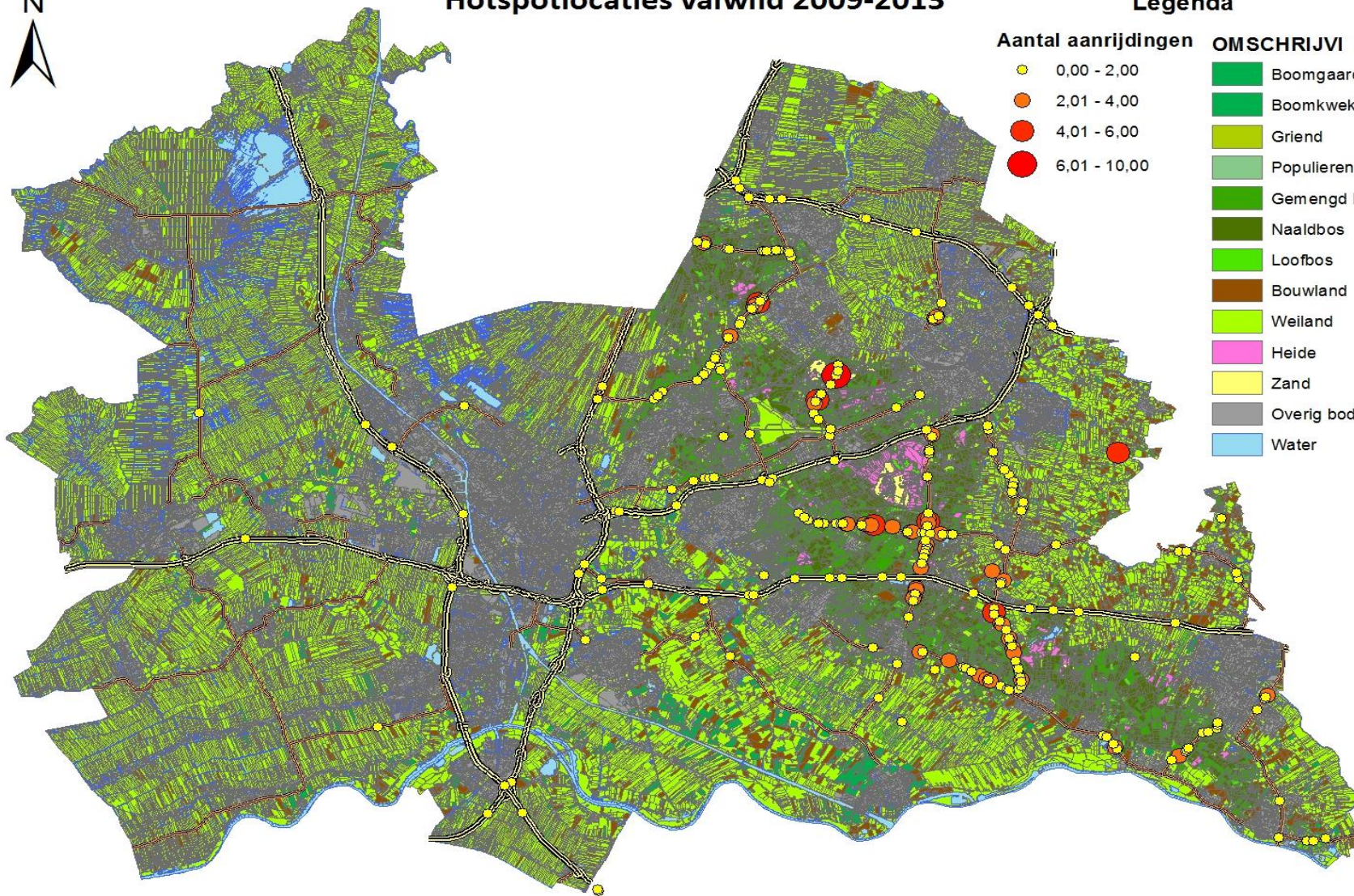
Legenda

Aantal aanrijdingen

- 0,00 - 2,00
- 2,01 - 4,00
- 4,01 - 6,00
- 6,01 - 10,00

OMSCHRIJVING

- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Griend
- Populierenopstand
- Gemengd bos
- Naaldbos
- Loofbos
- Bouwland
- Weiland
- Heide
- Zand
- Overig bodemgebruik
- Water

Bijlage 7

Werkplan reewild WBE:

Jaar: 2014-2015

1. Samenstelling brede reewildcommissie

Deelnemende partijen en vertegenwoordiging:

-
-
-
-
-
-

2. Gebiedsbeschrijving en landschapsgebruik binnen de WBE:

3. Gesignaleerde knelpunten binnen de WBE, a.u.b. hieronder omschrijven van locatie, omgeving, oorzaak, aantallen valwild en voorgestelde maatregelen:

4. Minimale te hanteren stand en draagkracht WBE:

Klik hier voor WBE-naam

5. Voorjaarstelling, berekende voorjaarsstand, gewenste stand en afschot:

KLIC OP DE ONDERSTAANDE TABEL OM DE TELGEGEVENS, MINIMUM STAND EN GEWENSTE STAND IN DE ZWART OMLIJNDE VELDEN IN TE VOEREN. (Digitaal hulpmiddel verstrekt door FBE Utrecht, wordt op aanvraag toegestuurd)

Gemiddelde 5 jaar	Bok	Geit	Bokkalf	Geitkalf	Onbekend	Totaal	Minimum stand	Gewenste stand
2010-2014	0	0	0	0	0	0	0	0

		Bok	Geit	Bokkalf	Geitkalf	Onbekend	Totaal	Geslachtverhouding	Gewenste stand	
Telling	Invoer →	0	0	0	0	0	0	#DEEL/0!	0	Aanwas %
Berekende voorjaarsstand		0	0	0	0	0	0	#DEEL/0!	0	85%
Gewenste stand		0	0	0	0	0	0	1,3	0	Afsch. Vr. %
Gewenst afschot		0	0	0	0	0	0		0	#DEEL/0!

- **Aanwas** berekend over **85%** van de totale vrouwelijke stand
- Uitgaande van 50/50 % verdeling **onbekend** over mannelijk en vrouwelijk
- Uitgaande van 50/50 % verdeling **aanwas** over mannelijk en vrouwelijk

Indien bij gewenst afschot een negatief aantal staat, kan in deze categorie geen afschot plaatsvinden.

Voor een afwijkend(e) geslachtsverhouding en/of aanwaspercentage a.u.b. contact opnemen met de FBE Utrecht, u krijgt dan een aangepaste versie toegestuurd.

6. Motivatie voor gewenste stand met bijbehorend afschot (populatiebeheer / verkeersveiligheid):

7. Indien geen overeenstemming tussen partijen, afwijkende standpunten vermelden:

8. Opgesteld door (vertegenwoordiging van betrokken partijen vermelden:

-
-
-
-
-
-

9. Datum:

Bijlage 8

Draaiboek Edelhert provincie Utrecht

Inhoud

#

Inleiding

Edelherten die op natuurlijke wijze de provincie Utrecht binnen komen zullen daar geschikt leefgebied aantreffen. De bossen van de Utrechtse Heuvelrug bijvoorbeeld geven dekking, terwijl de daar aanwezige natuurgebieden voldoende ruimte bieden voor voeding en voortplanting. De aanwezigheid van herten kan echter ook conflicteren met ander landgebruik zoals bijvoorbeeld agrarische activiteiten of infrastructuur.

In januari 2012 hebben Provinciale Staten van Utrecht besloten dat edelherten die op een natuurlijke manier de provincie Utrecht bereiken op plaatsen waar daarvoor voldoende mogelijkheden zijn in kleine groepen kunnen voorkomen. Deze groepen zullen beheerd worden om de dichtheid laag te houden. Dit draaiboek geeft aan welke stappen genomen dienen te worden indien er edelherten in Utrecht verschijnen en wie daarbij betrokken dienen te worden. Dit draaiboek is niet bedoeld als een statisch document, maar vooral als een gebruiksdokument dat op basis van ervaringen bijgesteld zal worden.

Edelhertenbeleid

Het provinciale beleid ten aanzien van edelherten in de provincie Utrecht onderscheid drie typen gebieden: een leefgebied, een doortrekgebied en een gebied waar edelherten niet gewenst zijn (kaart #). Voor het leefgebied wordt voor de dichtheid een richtgetal van 2 dieren per 100 ha genoemd, voor het doortrekgebied een richtgetal van 1 edelhert per 100 ha en een nulstand voor de rest van de provincie. Het gaat hier om richtgetallen omdat het sterk afhankelijk van de plaatselijke situatie is welke aantallen daarbij mogelijk zijn.

Niet uitgesloten wordt dat in het vestigingsgebied lokaal een zeer lage stand zal worden nagestreefd en op andere plaatsen een hogere stand. Een lage stand van edelherten is goed voor de biodiversiteit en beperkt gewasschade en risico's voor de verkeersveiligheid. De populatiedichtheid wordt afgestemd op maatschappelijk draagvlak en gebiedseigenschappen. Het op bepaalde plaatsen zichtbaar zijn van edelherten draagt bij aan de belevingswaarde, terwijl op andere plaatsen de dieren zo veel mogelijk met rust gelaten dienen te worden. Om gewenste dichtheden niet te overschrijden zal beheer plaats vinden.

Wettelijk kader

Ontheffing op voorhand voor nulstandgebied. In tegenstelling tot wild zwijn-ontheffing zal vooraf toestemming nodig zijn voor gebruik van de ontheffing in gebieden grenzend aan vestigingsgebieden. Het idee daarbij is dat wanneer een enkele dier een uitstapje uit het vestigingsgebied maakt, maar zich er vervolgens weer in terug trekt er mogelijk geen reden is om afschot te plegen. Indien het herhaaldelijk gebeurt, indien er onacceptabele risico's zijn of indien

een dier zich buiten het vestigingsgebied gaat vestigen dan zal de provincie toestemmen in het gebruik van de ontheffing.

Ontheffing voor beheer in vestigingsgebied en doortrekgebied op basis van een beheerplan.

Indien het noodzakelijke beheer niet gerealiseerd wordt kan de provincie gebruik van de mogelijkheid om personen aan te wijzen om het beheer uit te voeren zonder toestemming van de grondgebruiker.

Betrokkenen

Alle partijen in de Faunabeheereenheid (laten vertegenwoordigen door de Faunabeheereenheid, ambtelijk secretaris, of ieder afzonderlijk). Verder: recreatiesector (vertegenwoordiging recreatieschap?), afdeling mobiliteit provincie, betreffende gemeente (minimaal afdeling wegen).

Melding

Het is op voorhand niet aan te geven wie de eerste waarnemingen van edelherten zal doen en hoe deze naar buiten gebracht zullen worden. Het ligt voor de hand dat waarnemingen gemeld worden aan de Faunabeheereenheid (mogelijk via de Wildbeheereenheid) of de provincie. Daarnaast zijn de website "waarnemingen.nl" en de Nationale Databank Flora en Fauna. Beleidsmedewerker en ambtelijk secretaris zullen beide bronnen regelmatig raadplegen. Daarnaast maakt het inventariseren van de aanwezigheid van grote hoefdieren sinds voorjaar 2012 onderdeel uit van de provinciale monitoring. Vanaf voorjaar 2014 zal registratie van de aanwezigheid van edelherten expliciet onderdeel uitmaken van de faunatelling die jaarlijks onder auspiciën van de Faunabeheereenheid plaatsvindt.

Communicatie

Communicatie zal door provincie en Faunabeheereenheid, ieder vanuit eigen verantwoordelijkheid plaatsvinden. In de verschillende fases zal bepaald worden op welke wijze optimale afstemming bereikt kan worden over deze communicatie.

Stappenplan

Eerste dieren

1 Bepalen of de eerste dieren verschijnen in gebieden Gelderse Vallei of Utrechtse Heuvelrug of in het nulstandgebied.

2a Indien dieren in delen van het nulstandgebied verschijnen die grenzen aan het vestigingsgebied (minder dan 5 km) dan even aanzien. Indien het herhaaldelijk gebeurt of indien een dier zich buiten het vestigingsgebied gaat vestigen dan toestemmen in het gebruik van de ontheffing.

2b Indien dieren verschijnen in de overige delen van het nulstandgebied, dan kan de jachthouder gebruik maken van de ontheffing.

2c Indien de dieren verschijnen in het vestigingsgebied of het doortrekgebied bepalen of er zich acute problemen kunnen voordoen. Indien niet en op basis van navraag bij betrokkenen

(jachthouders, handhavers, vereniging van Nederlandse hertenhouders) navraag doen over mogelijke herkomst. In het geval van ontsnapte dieren de betreffende eigenaar de dieren laten verwijderen. In geval van natuurlijke verspreiding niet ingrijpen tenzij zich acute problemen voor doen.

Betrokkenen: Faunabeheereenheid, Provincie.

Werkwijze: Na eerste melding van één of meerdere edelherten in de provincie Utrecht overleggen beleidsmedewerker provincie en ambtelijk secretaris van de Faunabeheereenheid over te nemen maatregelen.

Vestiging

Indien er sprake is van vestiging van één of enkele dieren dan bepalen waar risico's in de omgeving van de vestigingsplaats zijn en waar mogelijk vooraf risico beperkende maatregelen getroffen kunnen worden. Hierbij is het van belang om een voorlopige omgrenzing van het vestigingsgebied te bepalen, waarbij duidelijk wordt waar de herten wel en waar ze niet gewenst zijn. Planmatige aanpak van het beheer beschrijven in een plan dat gebruikt kan worden als onderbouwing voor mogelijk noodzakelijk beheer in vestigingsfase. Aandachtspunt hierbij is ook de mogelijkheid om in dit stadium ook al zieke en lijdende dieren te kunnen verwijderen.

Betrokkenen: Bewoners, terreinbeheerders, LTO, Faunabeheereenheid, provincie (indien risicobeperkende maatregelen ook afschot betreffen of indien verwijderen van zieke of lijdende dieren noodzakelijk is ook WBE betrekken).

Werkwijze: ambtelijk secretaris van de Faunabeheereenheid organiseert overleg met betrokkenen om mogelijkheden en risico's in vestigingsgebied te verkennen en draagt zorg voor een planmatige aanpak van het beheer en de aanvraag van een ontheffing. Provincie draagt zorg voor een spoedige ontheffingverlening. De Faunabeheereenheid geeft in haar jaarlijks rapportage aan de provincie aan in welke mate het voorgenomen beheer gerealiseerd is.

Uitbreiding en groei van de populatie

Indien er sprake is van een gevestigde groep dieren van verschillend geslacht is er een reële kans op aanwas. Op dat moment dient er een beheerplan opgesteld te worden waarmee een beheer van een bij de omgeving passend aantal dieren kan worden uitgevoerd. In dit stadium zal het beheer van edelherten een volwaardig onderdeel uitmaken van het faunabeheerplan door de Faunabeheereenheid. Het edelhertenbeheerplan wordt, bij voorkeur als onderdeel van het Faunabeheerplan, door de Faunabeheereenheid aan Gedeputeerde Staten aangeboden voor goedkeuring.

Beheerplan

Dichtheid. Uitgangspunt is het in het provinciale beleid genoemde richtgetal van 1 edelhert per 100 ha in het doortrekgebied (Gelderse Vallei) en 2 edelherten per 100 ha in het leefgebied (de Utrechtse Heuvelrug). Omdat deze dichtheid ver ligt onder de potentiële dichtheid op basis van voedselbeschikbaarheid hebben berekeningen met modellen alleen zin indien de vrees bestaat dat in een beperkt gebied de voedselsituatie toch beperkend is. Dat kan in absolute zin maar ook

bijvoorbeeld omdat het voedsel in bepaalde periodes niet bereikbaar is (bijvoorbeeld bij hoog water).

Geslachtsverhouding. Er zal gestreefd worden naar een gelijke verhouding tussen de geslachten.

Rustgebieden. Indien de gebieden waar in principe het noodzakelijke afschot plaats zal vinden en de gebieden waar rust gewaarborgd is in het beheerplan worden vastgelegd, kan voorkomen worden dat de edelherten als gevolg van het beheer extra schuw worden. Dat komt het draagvlak ook ten goede omdat het de kans dat edelherten waargenomen kunnen worden vergroot.

Afschot. Door werkwijze bij afschot in verschillende zones op verschillende manier te laten uitvoeren, kan daarmee een bijdrage geleverd worden aan de sturing van de herten. Er moet voorkomen worden dat er bij afschot in de doortrek- en leefgebieden onnodige schuwheid bij de Edelherten

Kosten

Omdat het beheer van beschermde inheemse diersoorten, waaronder hoefdieren, onderdeel uitmaken van het werkveld van de faunabeheereenheid ligt het in de rede om kosten samenhangend met het beheer van edelherten als onderdeel van de door de provincie verstrekte exploitatiesubsidie te beschouwen. Indien de inspanningen en de daarmee samenhangende kosten het budget dreigen te overschrijden dan zal dit zichtbaar gemaakt worden in de begroting van de Faunabeheereenheid.

Bijlage 9

Plan van Aanpak damherten Plantage Willem III en Remmerdense Heide

Plan van Aanpak damherten Plantage Willem III en Remmerdense Heide

ing. G.J. Spek en ir. P. B. Worm

November 2013

Colofon

Titel rapport

Plan van Aanpak damherten Plantage Willem III en Remmerdense Heide

Opdrachtgever

Stichting Het Utrechts Landschap

Postbus 121

NL 3730 AC DE BILT

Uitvoering

Spek Fauna-Advies

Elburgerweg 146

NL-8171 RJ VAASSEN

Telefoon +31 (578) 576124 Fax +31 (578) 577406

e-mail info@spekfauna-advies.nl

Worm-Advies

Kokkelmanlanden 46

NL 7542 JA ENSCHEDE

Mobiel +31 (6) 21882531

e-mail basworm@kpnmail.nl

Projectleiding

G.J. Spek

Schrijvers

Ing. G.J. Spek en ir. P.B. Worm

Datum publicatie

Versie 1.0 4 november 2013

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Historie schade aan belangen	3
	Algemeen	3
	Landbouwschade	3
	Verkeersveiligheid	3
	Schade aan bos	3
	Overige schade en overlast	4
3	De damherten	5
	Algemeen	5
	Aantallen	5
	Registratie van dode damherten	6
	Aanwas en sterfte	6
	Verspreiding Plantage Willem III	6
	Verspreiding Zuidelijke Utrechtse Heuvelrug	7
	Jaarrond registratie waarnemingen	7
	PWIII damherten versus ontsnapte tamme damherten	7
	Advies wijze van inventariseren	7
4	Wat gebeurt er ingeval van niets doen / niet beheren	9
	Algemeen	9
	Kolonisatie nieuw leefgebied	9
	Aantalsontwikkeling	9
	Dichtheden	9
	Potentiele aantallen en verspreiding	10
	Schadeverwachting als je niets doet	10
	Effect beheer op aantallen en spreiding	12
5	Beheerplan	
	Gewenste stand in aantallen en spreiding	14
	Beleefbare populatie	14
	Zonering afschot PWIII	14
	Middelen	15
	Afschot damherten met koloniseer gedrag	15
	Start afschot	15
	Beheer in de uiterwaard	15
	Bronnen	16
	Kaart 1 Overzichtskaart	
	Kaart 2 Gedooggebied Plantage Willem III	
	Kaart 3 Waarnemingen damherten	
	Kaart 4 Eigendomssituatie TBO en NSW	
	Kaart 5 Zoneringskaart afschot	

1. Inleiding

De aanleiding van dit advies is gelegen in het nieuwe beleid van de Provincie Utrecht ten aanzien van grote wilde hoefdieren (Provincie Utrecht, 2011). De Provincie heeft dit beleid opgesteld omdat er een reële kans is dat de beschermde diersoorten edelhert, damhert en/of wild zwijn de provincie Utrecht op eigen gelegenheid gaan bereiken en zich er zullen vestigen. Daarom is een visie ontwikkeld ten aanzien van vrij levende populaties van deze hoefdieren.

Kern van de visie is dat vestiging van deze soorten positief bij kan dragen aan de biodiversiteit, maar het kan ook risico's met zich meebrengen. Op basis van informatie met betrekking tot geschiktheid van het leefgebied voor deze soorten en op basis van ingeschatte risico's en draagvlak bij betrokkenen is besloten dat voorkomen zal worden dat damherten en wilde zwijnen, die op eigen gelegenheid de provincie Utrecht bereiken, zelfstandige populaties gaan vormen: voor wild zwijn en damhert wordt daarmee dus een nulstand nagestreefd. Alleen in het gebied Plantage Willem III/ Remmerdense Heide wordt ruimte geboden voor een beheersbare groep damherten. Voor het edelhert zullen in de toekomst en op plaatsen waar daarvoor voldoende mogelijkheden zijn, kleine groepen mogen gaan voorkomen. Deze groepen zullen ook aantalsbeheer kennen teneinde de dichtheid voldoende laag te houden. Er zal monitoring en evaluatie plaatsvinden die de basis vormen voor flankerend beleid om risico's en negatieve effecten van edelherten te beperken (Provincie Utrecht, 2011).

Voor het damhert is dus een nulstand geformuleerd. Het beleid is er dus op gericht om te voorkomen dat er in de provincie Utrecht vrij levende groepen damherten zullen zijn, maar ten aanzien van de aanwezige kleine groep damherten in het zuidoosten van de Utrechtse Heuvelrug is daarover de nodige discussie ontstaan. Afgevraagd wordt of het niet mogelijk is deze aanwezige populatie ter plaatse te tolereren (maar niet verder uit te laten groeien). Tolereren lijkt een optie, maar brengt het risico met zich mee dat deze populatie onvoldoende beheerd zal worden en vervolgens verder over de provincie zal uitzwermen. Dat kan zich voordoen indien beheerders besluiten om minder te beheren of af te zien van beheer. Uit andere delen van het land zijn voorbeelden te vinden waar de aantallen damherten dermate sterk zijn toegenomen en schade en overlast zo groot zijn geworden dat uitsluitend met grote inspanning door middel van afschot in grote aantallen de problematiek weer beheer(s)baar wordt.

Voor de gunstige staat van instandhouding van het damhert op de Veluwe heeft afschot van eventuele naar de provincie Utrecht uitzwermende dieren geen gevolgen. De soort wordt in Nederland niet bedreigd. In overleg met Stichting Het Utrechts Landschap zullen mogelijkheden onderzocht worden om een beheersbare populatie damherten op de Plantage Willem III / Remmerdense Heide mogelijk te maken. Hiertoe heeft de Stichting Het Utrecht Landschap (UL) op 4 februari 2013 Spek Fauna-Advies gevraagd een praktisch plan van aanpak op te stellen voor het beheer van de damherten op de Plantage Willem III / Remmerdense Heide.

Het plan van aanpak heeft tot doel de maatregelen in beeld te brengen die nodig zijn om een beheersbare en beleefbare populatie damherten te handhaven op de Plantage Willem III / Remmerdense Heide te realiseren.

De onderdelen die zijn uitgewerkt zijn onderdeel van artikel 10 uit het Besluit Faunabeheer. Het gaat om een beschrijving van de huidige situatie ten aanzien schade, aantallen en spreiding van de damherten. Het tweede onderdeel is in beeld brengen van wat gebeurt als je niets zou doen, dus de aantallen niet beheert. Dit is uitgewerkt ten aanzien van de te verwachten aantallen, de verspreiding en de te verwachten schade.

In het laatste hoofdstuk is een voorstel voor het beheer gedaan dat nodig is om te zorgen dat de populatie niet te groot wordt en zich niet gaat verspreiden in aangrenzende gebieden. De gestelde randvoorwaarde hierbij was dat het voorgestelde beheer zo uitgevoerd moet kunnen worden dat de damherten beleefbaar blijven voor de bezoekers van de Plantage Willem III.

2. Historie schade aan belangen

Algemeen

Het gebied waar de damherten leven, bestaat niet alleen uit het natuurgebied van de Plantage Willem III (inclusief de Remmerdense Heide) (verder: PWIII). Aan de PWIII grenzen landbouwgronden en het gebied wordt doorsneden met wegen. Aangrenzende bossen hebben een functie voor houtproductie. Maar er wonen ook mensen, die tuinen hebben, en liggen er historische buitenplaatsen en parken.

Damherten kunnen op verschillende manieren voor schade en overlast zorgen. Dit kan door vraat aan landbouwgewassen, aan gewassen in een moestuin, aan bomen (knoppen, twijgen, bladeren en boombast) en aan struiken. Mannelijke damherten hebben een gewei, met dit gewei wordt langs bomen en struiken geveegd. Hierdoor kunnen bomen en struiken volledig worden vernield. Wanneer damherten wegen oversteken kunnen er aanrijdingen plaatsvinden.

Via informatie van gebiedsdeskundigen is achterhaald welke vormen van schade en overlast in het huidige benuttingsgebied is opgetreden.

Landbouwschade

Tot nu toe is er nergens belangrijke landbouwschade aangericht. Aanwezigheid op landbouwgronden buiten de eigendommen van het Utrechts Landschap wordt meestal direct gemeld. Een en ander geeft weer dat het nu nog om incidentele waarnemingen gaat.

Registratie: grondgebruikers kunnen bij het Faunafonds voor geleden faunaschade een 'Verzoekschrift Tegemoetkoming Faunaschade' indienen. Hierbij wordt de volgende relevante informatie geregistreerd: locatie, oppervlakte schadeperceel, gewas, oppervlakte schade, getaxeerde schade en uitgekeerde schade. Het Faunafonds presenteert 2x per jaar deze gegevens. Vanwege het nulstand beleid zal het Faunafonds niet tot uitbetaling overgaan.

Verkeersveiligheid

Tot 2012 zijn er geen aanrijdingen met damherten geregistreerd. In 2012 zijn wel twee aanrijdingen geregistreerd. De eerste op de Veenendaalsestraatweg (05-10-2012). Deze weg ligt een stukje buiten het gewenste benuttingsgebied. De tweede aanrijding heeft plaatsgevonden op de Autoweg te Elst. De eerste aanrijding in 2013 (06-07-2013) heeft recent plaatsgevonden op de Nieuwe Veenendaalseweg tegen Rhenen. Dat betrof een tweejarig mannelijk damhert. De afstand ten opzichte van de PWIII bedroeg circa 2,5 kilometer.

Registratie: aanrijdingen met hoefdieren worden sinds 2006 afgehandeld en geregistreerd door de Stichting Valwild Utrecht.

Schade aan bos

Er zijn ons geen meldingen bekend van schade aan bos. Dit wil niet zeggen dat er her en der geen beschadigde bomen kunnen staan. Maar een beschadigde boom hoeft nog niet automatisch ook financiële schade te betekenen, dat ligt namelijk aan de terreindoelstellingen, zoals geformuleerd door de betreffende eigenaar.

Registratie: het is niet bekend of schade aan bos en of bomen wordt geregistreerd.

Overige schade en overlast

Op het landgoed Prattenburg hebben damherten schade aangericht aan het beplantingen in historische park.

Bij bewoners op de PWIII zijn de tuinen preventief tegen damherten uitgerasterd.

Registratie: voor deze vormen van schade en overlast is geen meld- en of registratiepunt.

Advies: instellen meldpunt schade en overlast voor burens en bewoners.

Conclusie

Schade en overlast is tot nu toe beperkt gebleven. In 2012 hebben voor het eerst twee aanrijdingen met damherten plaatsgevonden in 2012. Recent is de eerste aanrijdingen in 2013 geregistreerd. Het kunnen incidenten zijn geweest, maar het is waarschijnlijk dat dit een uiting is van een toename in aantallen en spreiding. Aanrijdingen met damherten zijn dichtheid gerelateerd.

Gelet op de ervaringen in het verleden en de daarbij horende situatie qua aantallen en spreiding is op basis van deze gegevens een indicatie verkregen voor een populatieomvang damherten op de PWIII, zonder dat noemenswaardige schade en overlast voor de omringende eigenaren, bewoners, agrariërs en weggebruikers optreedt.

3. De damherten

Algemeen

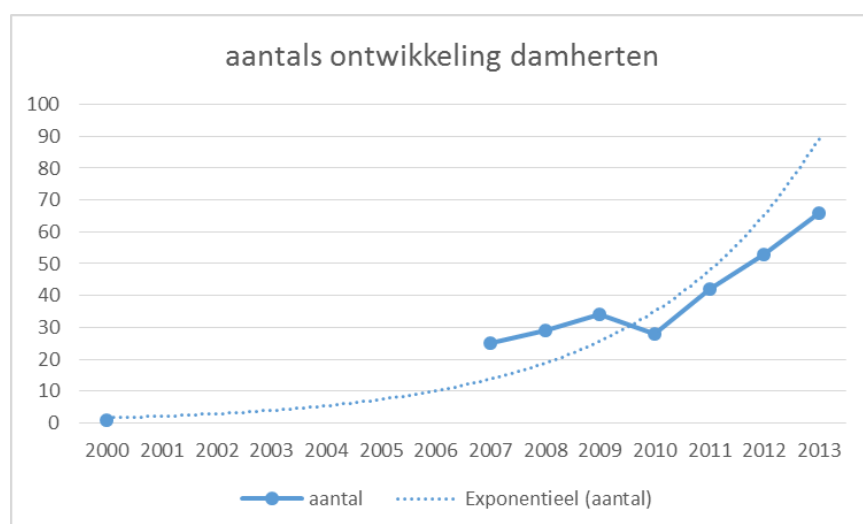
In 2000 zijn in de PWIII enkele damherten los gelaten. Het verhaal gaat dat hiervan eentje is doodgegaan, waarna er weer een damhert bij is gezet. De startfase of kolonisatiefase zijn ze inmiddels voorbij. De populatie bevindt zich in de zogenaamde exponentiele groeifase (maximale groei zonder beperkingen door voedsel, jacht of anders).

Aantallen

Jaarlijks worden de damherten geteld op het moment dat binnen de WBE Kromme Rijn ook de reeën worden geteld. Net zoals bij de reeën wordt er een avond-, ochtend- en avondtelling uitgevoerd. Tijdens de telling lopen er in PWIII enkele mensen door enkele specifieke stukken die dekking bieden voor de damherten. De damherten worden zo gedwongen de dekking te verlaten en worden vervolgens in het open landschap van de Plantage Willem III geteld.

De drie tellingen worden met elkaar vergeleken op basis waarvan een schatting / benadering van de daadwerkelijke stand wordt gemaakt.

De hierbij verkregen gegevens zijn hierna grafisch weergegeven (figuur 1).

Figuur 1: berekende aantalsontwikkeling damherten (stippellijn) en getelde (waargenomen) aantalsontwikkeling (dikke lijn) in PWIII.

Uit de periode 2001 tot en met 2006 zijn geen gegevens beschikbaar. Op basis van de telgegevens kan worden geconcludeerd dat momenteel minimaal een 70-tal damherten aanwezig zijn. Alleen de telling in 2009 gaf inzicht in het aantal mannelijke en vrouwelijk kalveren en het aantal dieren van 1 jaar en ouder. Bij het toen getelde aantal kalveren hoort een aantal van (minimaal) 35 stuks ≥ 1 jaar oude damherten. De populatie bedroeg toen minimaal 55 stuks. Als dit aantal de werkelijkheid benaderde, dan lopen er nu al veel meer dan de getelde 66 stuks.

Verbeterpunten tellingen:

- Methode verbeteren en daarna jaarlijks op dezelfde wijze uitvoeren.
- Kwaliteit tellers verhogen.
- Relatie leggen tussen jaren.

Registratie van damherten:

Voor registratie van levende damherten geldt de volgende onderverdeling naar leeftijd en geslacht.

	0 jaar	1 jaar	2 jaar en ouder	1 jaar en ouder
Mannelijk	Kalf	Spitser	Hert	
Vrouwelijk	Kalf			Smaldier/Hinde

De kalveren zijn goed naar geslacht aan te spreken vanwege het penseel bij de mannelijke kalveren en mogelijke eerste geweigroei (spitser gewei in de bast, figuur 2). Hetzelfde geldt voor de spitsers: de eenjarige herten, die een spitser gewei hebben (spitser gewei geveegd, figuur 3). Voor de 2 jaar en oudere herten geldt verder geen onderscheid. Indien gewenst kan er nog onderscheid gemaakt worden naar geweigrootte: knieper, löfler, half-schauffler en schauffler.

Voor de vrouwelijke dieren is alleen onderscheid tussen enerzijds vrouwelijke kalf en anderzijds ≥ 1 jaar oude dieren. Het onderscheid tussen smaldieren - die tijdens voorjaarsstellingen bijna 2 jaar oud zijn – en hinds is moeilijk.

Beeldvorming van de aanwas (aantallen en geslacht) is essentieel om inzicht te krijgen in de populatieontwikkeling.

Figuur 2: Bijna 1 jaar oud mannelijk damhert met spitsergewei in de bast (foto Bas Worm, 16 mei 2013).

Figuur 3: Bijna 2 jaar oud mannelijk damhert met spitsergewei geveegd (foto Bas Worm, 16 mei 2013).

Aanwas en sterfte

De populatie bevindt zich nu in een exponentiele groeifase. Dit betekent een maximale aanwas en vrijwel geen sterfte. Alle dieren zijn vitaal en vrijwel alle geboren kalveren worden groot. De jaarlijkse aanwas is hoog (circa 30%) en de sterfte minimaal, de populatie groeit snel.

De aanwas is via de jaarlijkse tellingen te herleiden. Ook waarnemingen van kaalwildroedels buiten de tellingen geven inzicht de verhouding hinde : kalf en geadviseerd wordt dit structureel vast te gaan leggen.

Dit geldt ook voor elke vorm van sterfte. Doodgevonden, doodgereden en doodgeschoten. Van de dode damherten worden de volgende zaken geregistreerd: leeftijd, geslacht, gewicht, conditie, wel of niet drachtig, geslacht, foeten en doodsoorzaak. Dit is relevant om inzicht te krijgen in de populatiedynamiek.

Tot nu toe is de volgende sterfte bekend.

Jaar	Doodgevonden	Doodgereden	Doodgeschoten
2011			1
2012		2	2
2013		1	1
Totaal		3	4

Van de vier geschoten damherten zijn er 3 op het landgoed Prattenburg geschoten. Het in 2013 geschoten damhert is op het landgoed Remmerstein geschoten.

Verspreiding Plantage Willem III

Op basis van waarnemingen van gebiedsdeskundigen is een beeld gevormd van het huidige gebied dat door de damherten wordt benut.

Via de onderdoorgang onder de N225 staan de noordelijk gelegen PWIII en de zuidelijk gelegen uiterwaarden rechtstreeks met elkaar in verbinding. Het gebruik van de uiterwaard is tot nu beperkt gebleven als voedselgebied. De aanwezigheid is tijdelijk. Verkennende tochten ver buiten het huidige benuttingsgebied via de uiterwaard naar het oosten of westen vinden vrijwel niet plaats.

In het omringende bos aan west-, noord- en oostzijde worden incidenteel damherten waargenomen. Het gaat hierbij om zowel herten als kaalwild.

Bij toenemende aantallen zal geleidelijk ook het benuttingsgebied groter worden. De ervaring is dat dit voor herten sneller gaat dan voor kaalwild.

Verspreiding Zuidelijke Utrechtse Heuvelrug

Ook ver buiten de PWIII zijn damherten waargenomen: in de Gelderse Vallei (1x) en in het Kromme Rijngebied en Kaapse Bossen (4x). Op basis van afstand en soortspecifiek gedrag en de waarnemingen van de gebiedsdeskundigen is de conclusie dat het hier gaat om andere damherten dan afkomstig uit de PWIII.

Jaarrond registratie waarnemingen

Het is belangrijk dat in de gebieden die aan het huidige benuttingsgebied grenzen, jaarrond waarnemingen worden vastgelegd. Dit geeft namelijk goede informatie over hoe succesvol de voorgestelde aanpak functioneert. Nu geeft het al informatie over de grootte van het benuttingsgebied en seizoensmatige wisseling daarin.

Ook bij afschot is het gewenst dit als waarneming te beschrijven. Ging het om een solitair dier of een roedel bestaande uit x dieren van geslacht y? De wijze van beschrijven is vergelijkbaar met de aanpak voor de voorjaarsstellingen.

Het vastleggen van jaarrondwaarnemingen geeft mogelijk ook zicht in de perioden dat de damherten in dit gebied de hoogste zichtbaarheid vertonen.

Advies wijze van inventariseren

Voor de wijze van inventariseren wordt voorgesteld om de huidige methode van schemertellingen, gecombineerd met de reewildtelling binnen de WBE Kromme Rijn, voort te zetten. Aanvullend wordt geadviseerd tijdens deze telling geen gebruik meer te maken van opzettelijke verstoring. De uitkomsten van de schemertelling worden gebruikt om de zogenoemde 'Minimum Number Alive' (MNA) te bepalen.

Voor de korte termijn is ook een nauwkeurige benadering van de werkelijk aantallen gewenst. Dit kan door de waarnemingen gemaakt tijdens de schemertelling te combineren met de waarnemingen in de voorjaarsperiode (april en mei) die worden gemaakt in kader van de jaarrondregistratie.

Als zodoende op termijn voldoende ervaring is opgedaan en een nauwkeurig beeld is ontstaan over de aantallen, de spreiding en het effect van het afschot, kan mogelijk volstaan worden met alleen de trendtelling in het voorjaar.

Uitvoering schemertellingen

Kaders: gebiedsdekkend, uitvoering statisch (zittende telploegen) of dynamisch (rijploeg, paard, fiets of auto), telploeg bestaat altijd uit 2 personen. Per telploeg is 1 damhertenkenner aanwezig.

Organisatie beheer (link over eigendomsgrenzen heen denken)

Om informatie, kennis en ervaring te bundelen is het gewenst in het gebied een damhertencoördinator aan te wijzen. Bij deze persoon komt alle informatie over damherten op dit deel van de Utrechtse Heuvelrug bijeen. Voorgesteld wordt de verantwoordelijke beheerder van het Utrechts Landschap deze rol toe te kennen.

4. Wat gebeurt er in geval van niets doen (niet beheren)?

Algemeen

In het volgende hoofdstuk wordt beschreven welke aantalsontwikkeling en spreiding verwacht wordt als we niet zouden ingrijpen. Door het ontbreken van predatoren wordt de aantalsontwikkeling uiteindelijk slechts gestopt door voedselconcurrentie. Voordat dit nader is beschreven is eerst ingegaan op soortspecifiek gedrag en leefwijze van het damhert, voor zover bepalend voor de groei en verspreiding van de soort.

Kolonisatie nieuw leefgebied

Bij damherten wordt voedselgebrek genoemd als stimulus om naar nieuwe gebieden te trekken (Mahnke & Stubbe, 1999). In situaties zonder voedselgebrek vestigen vrouwelijke damherten zich in de omgeving van de geboorteplek en houden hun leven lang contact met hun moeder. Hierdoor ontstaan grotere familieverbanden. Het wegtrekken van jonge vrouwelijke dieren naar nieuw leefgebied is zeldzaam (Mahnke, 1997). Mannelijke damherten verlaten op 1-, 2- of 3- jarige leeftijd hun moeder en vormen roedels of sluiten zich aan bij oudere herten. In deze categorie zijn trekbewegingen geconstateerd van meer dan 10 kilometer. Deze vonden voornamelijk plaats in de winter en het voorjaar (Mahnke & Stubbe 1999).

Het damhert vertoont hiermee een kolonisatiegedrag wat in hoge mate overeenkomt met dat van edelherten. De snelheid van koloniseren wordt vooral bepaald door de aantalsontwikkeling. Wordt deze niet geremd door afschot of predatoren dan is sprake van een zeer snelle groei richting het punt waar voedselconcurrentie zorgt voor een evenwicht tussen de jaarlijkse aanwas en sterfte. Bij deze dichtheden is tijdelijk voedselgebrek tevens een stimulans om naar nieuw leefgebieden te trekken.

Aantalsontwikkeling

Damherten hebben onder Nederlandse omstandigheden een hoge netto-aanwas. In iets meer dan drie jaar verdubbelt een populatie damherten in aantal. De reden daarvoor is dat veel hinds een kalf krijgen en dat vervolgens ook succesvol groot krijgen. In tegenstelling tot het ree dat maar één eisprong krijgt per jaar, kent de hinde gedurende het voortplantingsseizoen - bij uitblijven van conceptie - iedere twee weken een eisprong. Vrijwel alle hinds krijgen daardoor een kalf. De netto-aanwas schommelt binnen de in Nederland bekende populaties tussen de 14% (bejaagde situatie) tot 30% (onbejaagde situatie) van de totale populatie.

Dichtheden

Zoals eerder vermeld zorgt voedselconcurrentie uiteindelijk ervoor dat een populatie niet verder kan groeien. Er zijn maar beperkt voorbeelden beschikbaar van gebieden waar niet (of tijdelijk niet) is ingegrepen. In de meeste gebieden in Noordwest-Europa worden de aantallen damherten afgestemd op andere belangen in hun leefgebied. De mens bepaalt met haar beheer de aantallen en de verspreiding van de damherten. Dit is vrijwel overal in Nederland het geval.

In het Faunabeheerplan voor de Provincies Noord – en Zuid Holland worden de twee volgende voorbeelden ten aanzien van damherten genoemd.

Dat hoge concentraties damherten zeer wel mogelijk zijn, blijkt uit de populatie op het landgoed San Rossore (3.500 hectare duingebied ter hoogte van de stad Pisa); hier bereikte de populatie damherten in een omrasterde situatie een dichtheid van 2 damherten per hectare (200 damherten

per 100 hectare). Om economische en ecologische redenen is de stand daarna gereduceerd tot 2.000 damherten en wordt deze stand sindsdien op dit aantal gehouden.

In het Brachterwald (een voormalig omrasterd Brits munitiedepot van ca 1.000 hectare in Duitsland in Noordrijn-Westfalen) is de stand van het damhert uitgegroeid tot 1 dier per hectare (100 dieren per 100 hectare). Daarna leek de groei er wel uit. Dat de uiteindelijke hoogste stand in het Brachterwald relatief laag was, kan worden verklaard uit de schamele voedselsituatie in het Brachterwald: een voormalig heidebebouwing van Grove den met een ondergroei van Pijpenstrootje. Inmiddels is na grootschalige sterfte door voedseltekort besloten de stand drastisch te verlagen ter voorkoming van lijden van dieren.

Bij edelherten zijn geen voorbeelden bekend van dichtheden > 100 stuks per 100 hectare. Maar 30 tot 50 edelherten per 100 hectare is zeer wel mogelijk. Kijk maar naar de Oostvaardersplassen. Een damhert is qua grootte ongeveer de helft van een edelhert. Houden we rekening met deze factor dan zijn dichtheden van 100 tot 200 stuks damherten per 100 hectare niet ondenkbeeldig ten opzichte van edelherten.

Conclusie potentiële aantallen en verspreiding

Zonder beheer zullen de huidige aantallen exponentieel groeien richting het punt dat een evenwicht met het voedselaanbod ontstaat. Voor de PWIII met een oppervlakte van 221 hectare (de uiterwaarden direct aangrenzend zijn 115 ha) levert dit de volgende aantallen damherten op:

Aantal damherten potentieel	Uitgaande van 100 DH/100 ha	Uitgaande van 200 DH/100 ha
Alleen PWIII	220	440
PWIII + uiterwaarden	335	670

Bij de helft van deze aantallen ontstaat er voedselconcurrentie. De stimulans om het geboortegebied te verlaten zal daardoor toenemen. Mannelijke damherten vertonen dit gedrag ook al bij lagere dichtheden. Vanuit het huidige benuttingsgebied zal de omgeving worden gekoloniseerd waarna hetzelfde proces zich herhaalt. Net zolang tot geheel Utrecht bevolkt is (en daarbuiten).

Schadeverwachting in geval van 'niets doen beheer'

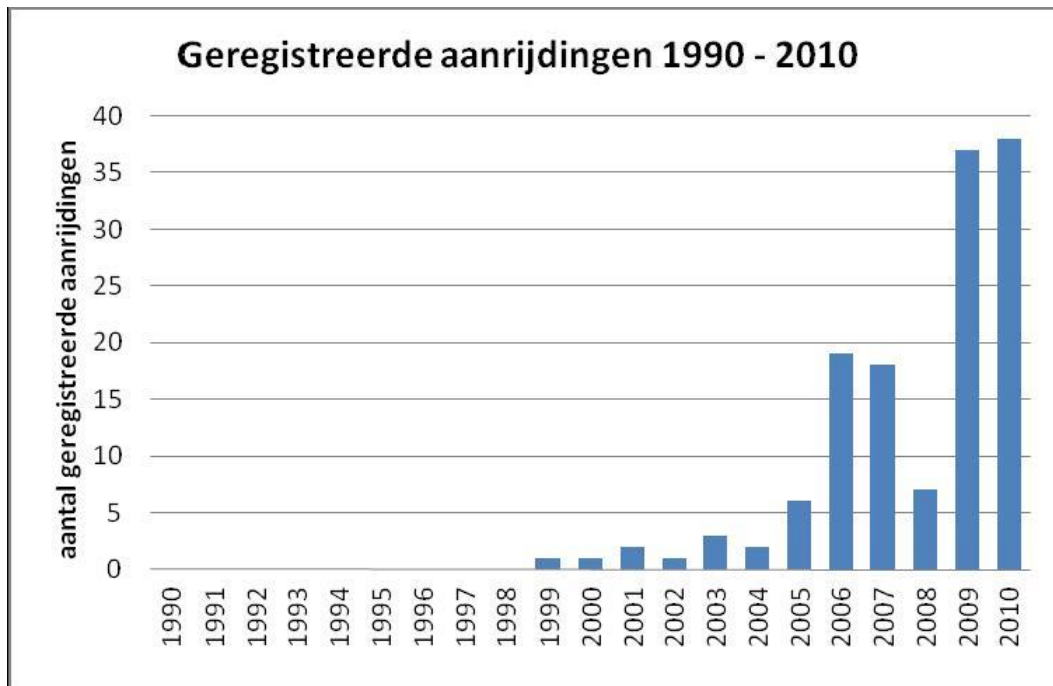
Vrijwel alle vormen van schade en overlast die damherten kunnen veroorzaken zijn gerelateerd aan de aantallen. Natuurlijk zijn er ook soortspecifieke zaken of individuele eigenschappen die een rol spelen.

Hierna zijn voorbeelden verstrekt die duidelijk maken dat schade en overlast dichtheidsafhankelijk zijn.

Voorbeeld 1

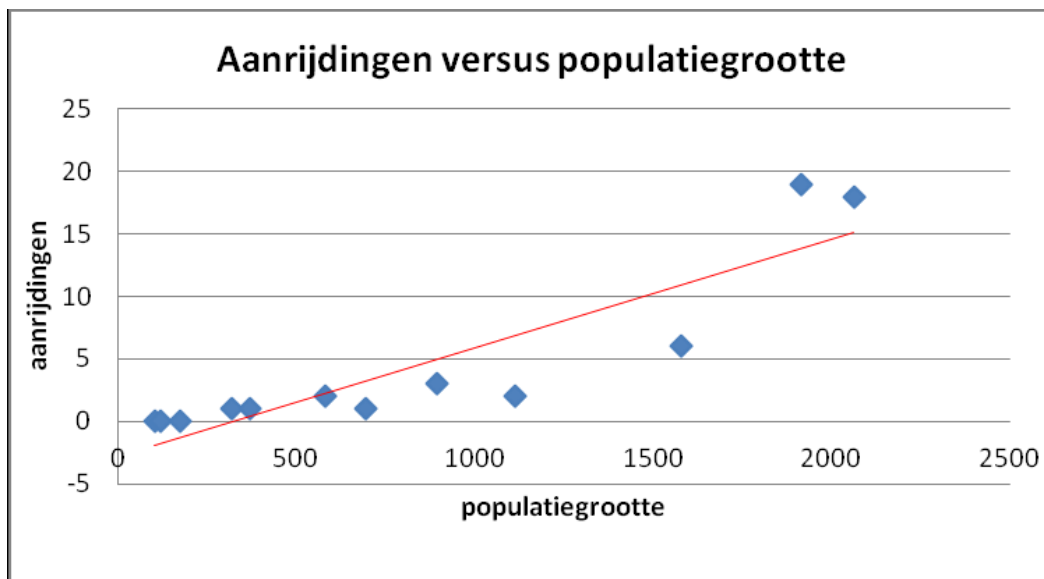
Dit voorbeeld komt uit het Faunabeheerplan damhert Noord- en Zuid-Holland (Schoon & Spek, 2010).

In de navolgende figuur 4 staan de geregistreerde aanrijdingen met damherten vanaf 1990 tot en met 26 november 2010 (Bron: politiekorpsen Hollands Midden en Kennemerland, Waternet en de klachtencoördinatoren van de omliggende gemeenten); de gegevens betreffen zowel de aanrijdingen waarbij de locatie bekend is als ook de aanrijdingen waarvan alleen bekend is dat ze in het gebied plaatsvonden. Rond de gebieden Coepelduynen en Meijndel en Berkheide zijn geen aanrijdingen geregistreerd.

Figuur 4: geregistreerde aanrijdingen damherten in een deel van Noord- en Zuid Holland (Schoon & Spek, 2010).

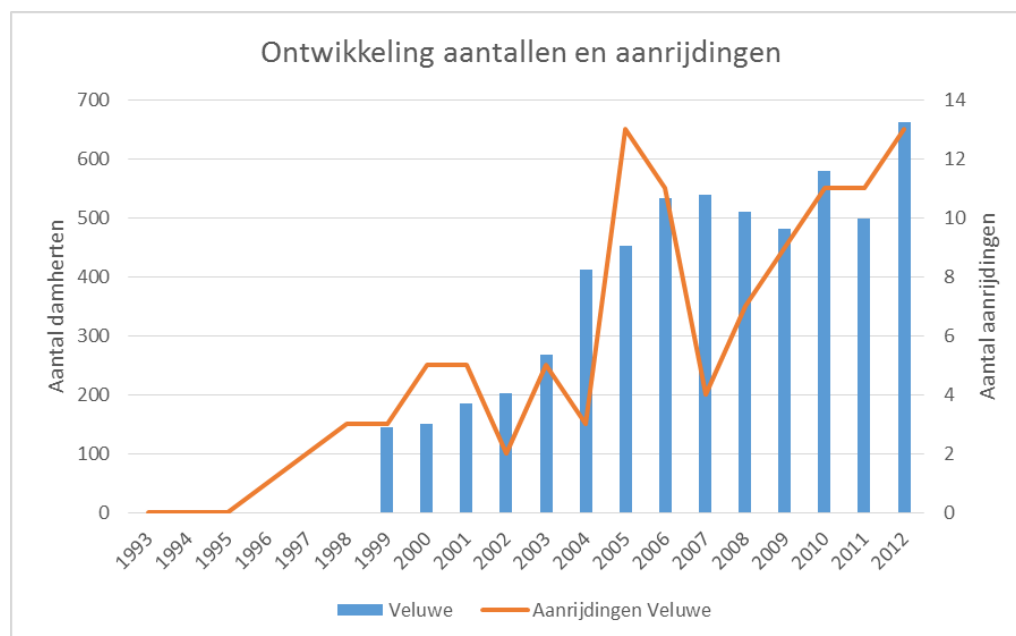
Er is een significant verband tussen de populatiegrootte en het aantal aanrijdingen. Dit wordt geïllustreerd in navolgende grafiek.

Figuur 5: aanrijdingen versus populatiegrootte damherten in een deel van Noord- en Zuid-Holland (Bron: Schoon & Spek, 2010).

Voorbeeld 2

Het tweede voorbeeld is afkomstige van de Veluwe. De Nieuwsbrieven 38 en 39 van de Vereniging Wildbeheer Veluwe zijn gebruikt als bron voor de onderstaande grafiek. De aantalsontwikkeling van de damherten is gecombineerd met de ontwikkeling van het aantal aanrijdingen met damherten in de tijd op de Veluwe.

Figuur 6: aantalsontwikkeling en aanrijdingen met damherten op de Veluwe (bron: VVW).

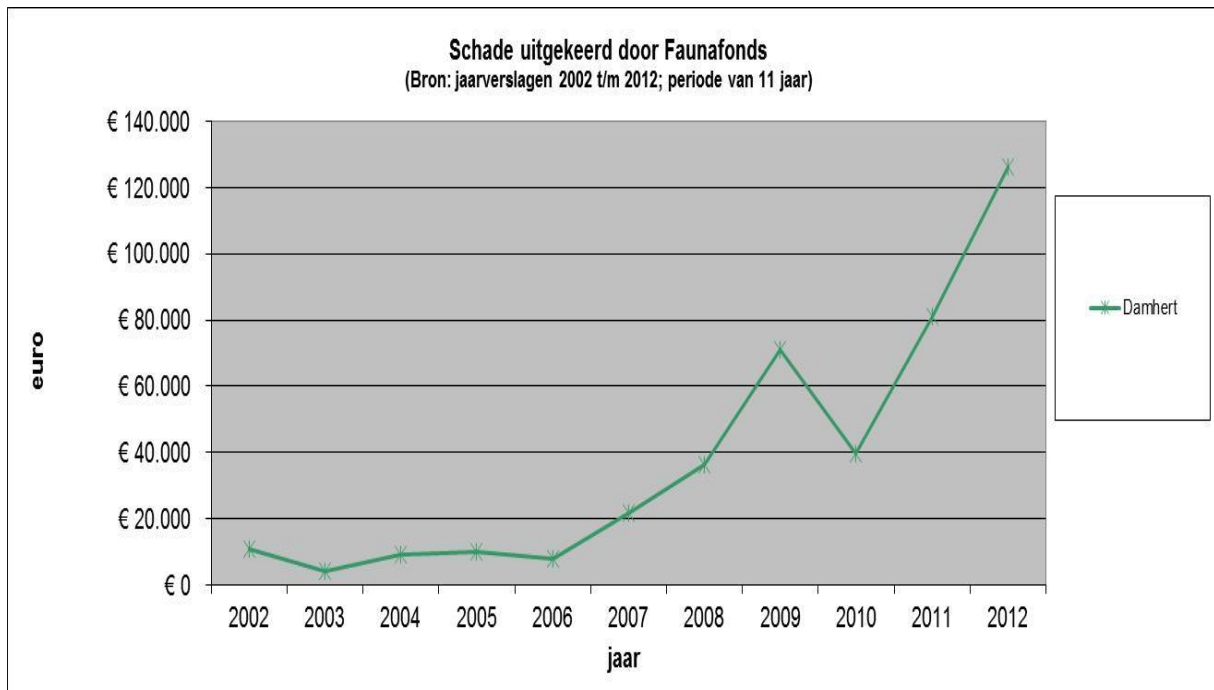
In 2010 heeft Alterra haar bevindingen van het onderzoek naar de factoren bij aanrijdingen met wilde hoefdieren op de Veluwe vastgelegd in het Alterra-Rapport 2016 (Groot Bruinderink et al., 2010).

In deze analyse is de relatie tussen het aantal aanrijdingen en de dichtheid van wilde hoefdieren aangetoond. Deze analyse is niet voor damherten uitgevoerd. Wel adviseert Alterra het beleidsdoel van grotere aantallen edelherten en damherten wellicht te heroverwegen vanuit oogpunt van verkeersveiligheid. Hiermee concludeert ze dat aanrijdingen met damherten ook gerelateerd zijn aan de dichtheid. De twee voorbeelden bevestigen dit.

Voorbeeld 3

In voorbeeld 3 is een vergelijking gemaakt tussen de aantalsontwikkeling in Nederland en de ontwikkeling van de getaxeerde gewasschade die door damherten in Nederland per jaar is aangericht.

Als bron zijn hiervoor de gegevens uit de jaarverslagen van het Faunafonds gebruikt.

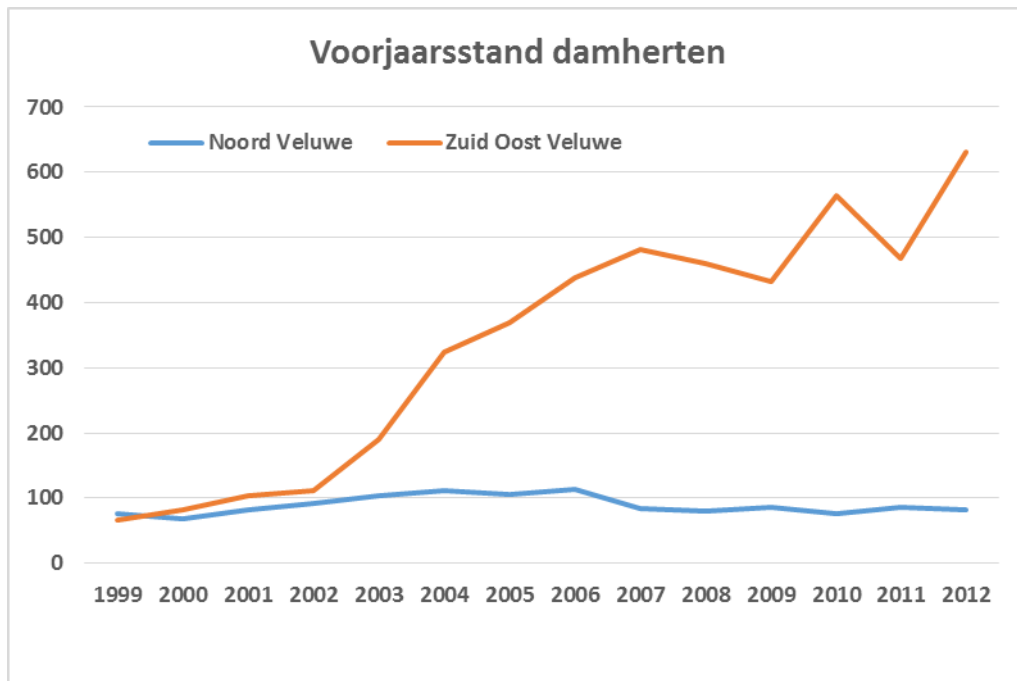
Figuur 7: door het Faunafonds uitgekeerde schade veroorzaakt door damherten (bron: Faunafonds).

Conclusie

Dit zijn allemaal voorbeelden uit situaties waar de aantallen damherten worden gecontroleerd in aantallen en verspreiding door middel van beheer lees afschot. Het verloop van de schade zal navenant stijgen met een verdere toename van de aantallen damherten.

Effect beheer op aantallen en spreiding

Op de Veluwe bevinden zich twee populaties. Eentje op de Noord-Veluwe en eentje op de Zuid-Veluwe. Tussen de populaties is voor zover bekend nog geen uitwisseling. In de Nieuwsbrief 39 van de Vereniging Wildbeheer Veluwe is ontwikkeling vanaf 1999 geschetst. Door verschillende keuzes kon de populatie zich verschillend ontwikkelen. Citaat: Nieuwsbrief 39: *De populatie op de Noord-Veluwe en die op de Zuid-Veluwe waren in 1999 ongeveer even groot. Voor beide populaties zijn verschillende afspraken gemaakt, met als gevolg: verschillen in ontwikkeling. Bij omgekeerde keuzes hadden we nu op de Zuid-Veluwe een populatie gehad van circa 100 stuks en op de Noord-Veluwe een populatie van meer dan 600. De ontwikkeling wordt bepaald door de doelen die we in het Faunabeheerplan afspreken en het daarop afgestemde beheer.*

Figuur 8: aantalsontwikkeling damherten op de Veluwe (bron:VWV).

Bij een autonome ontwikkeling zonder ingrijpen was de startpopulatie van 144 damherten in 14 jaar tijd uitgegroeid tot - schrik niet - 9.000 damherten in het voorjaar van 2013. In diezelfde periode hadden ze zich al over de gehele Veluwe verspreid, misschien zelfs daar buiten. Wacht je nog 20 jaar dan is het aannemelijk dat een groot deel van Nederland is gekoloniseerd. Overal raakt het door onderlinge concurrentie natuurlijk een keer vol. Bij damherten wordt dit punt bereikt bij dichtheden van 100 stuks of meer per 100 hectare. Wanneer deze autonome ontwikkeling wordt vergeleken met het uitgevoerde beheer de laatste 14 jaar dan is hiermee heel veel gewasschade bij de boer en aanrijdingen met damherten op de weg voorkomen.

Uit de jaarlijkse kaartjes in de Nieuwsbrief van de VWV blijkt tevens dat op de Noord-Veluwe het benuttingsgebied niet wezenlijk veranderd. Dit in tegenstelling tot de Zuid-Veluwe waar wel een kolonisatieproces plaats vindt. Ook dit is een proces dat door het wel of niet schieten van kolonisten kan worden gestuurd.

Conclusie

Fixatie van de aantallen op een gewenst niveau is mogelijk. Dit is te bereiken door een evenwicht te creëren tussen de jaarlijkse aanwas, en een qua aantallen vergelijkbare sterfte. Vanwege de lage dichtheden is er geen noemenswaardige 'natuurlijke' sterfte. Een evenwicht is alleen te bereiken door als mens voor de gewenste sterfte te zorgen. Afschot is een efficiënte, dierveilige en selectieve methode.

Ook ruimtelijke fixatie van een populatie is mogelijk. Dit is te bereiken door de dieren die kolonisatie-gedrag vertonen te schieten. De noodzaak van het elimineren van vrouwelijke kolonisten is belangrijker dan die van mannelijke kolonisten. Een voordeel hierbij is dat het aandeel vrouwelijk kolonisten lager ligt dan het aantal mannelijke kolonisten. Een nadeel van mannelijke kolonisten is dat ze verder wegtrekken dan de vrouwelijke.

5. Beheerplan

Gewenste stand in aantallen en spreiding

Plantage Willem III

Doelstelling: een aantal damherten dat geen noemenswaardige schade en/of overlast aanricht en beleefbaar is voor de recreanten.

Volgens ons hoort bij deze doelstelling een aantal van circa 50 damherten in het voorjaar, gebaseerd op de eerder geschetste aantalsontwikkeling en gesignaleerde schades. De actuele stand bevindt zich boven deze streefstand.

Verdere verspreiding en toename in aantallen is vanwege het Provinciaal beleid ongewenst. Om de populatie op de PWIII zowel qua aantallen als spreiding te fixeren, stellen we de volgende aanpak voor:

- Streefstand vaststellen voor de PWIII, te weten circa 50 stuks.
- Buiten de PWIII geldt een nulstand beleid alle vrouwelijke en mannelijke kolonisten worden geschoten om verdere uitbreiding van de - populatie in aantallen en spreiding tegen te gaan.
- Op basis van de streefstand en de actuele aantallen in het voorjaar en de aanwas wordt jaarlijks het gewenste aantal af te schieten damherten bepaald.
- De verdeling van het afschot naar geslacht en leeftijd is afgestemd op een natuurlijke populatieopbouw, die er in het voorjaar grofweg als volgt uitziet: 32% hert, 8% spitsers, 40% hinde en smaldier en 20% kalf (jaar x-1).
- Het belangrijkste in deze qua aantallen beperkte populatie is het handhaven van een verhoudingsgewijs hoog aantal volwassen dieren.

Beleefbare populatie

De aanwezige damherten vertonen nu redelijk vertrouwd gedrag richting mensen. Vanuit beleefbaarheid willen we dit zo houden. Tot nu toe heeft er geen afschot plaatsgevonden. Maar dat wordt gelet de actuele populatiegrootte in relatie tot de doelstelling noodzakelijk.

Om de beleefbaarheid in stand te houden stellen we de volgende aanpak voor:

- Afschot realiseren in het noordelijke bosrijke deel. Waarbij het accent ligt op kaalwild.
- Elke vorm van associatie tussen jager, bejaging en damherten wordt voorkomen, om geen schuw gedrag richting mensen te laten ontstaan. Dit kan het best gerealiseerd worden via aanzitjacht met gebruik van mobiele hoogzitjes. Eventueel gebruik van lokvoer is te overwegen. Dit dient wel geformaliseerd te worden via de ontheffing.
- Afschotperiodes: In het gebied buiten de PWIII kan jaarrond afschot worden gepleegd. Binnen de PWIII kan in de buitenste schil het bosgedeelte jaarrond afschot worden gepleegd.

Zonering afschot PWIII

Getracht moet worden om het grootste deel van het afschot binnen het bosgedeelte van de PWIII te realiseren. Dit heeft enerzijds tot doel uitloop richting de burens te minimaliseren en anderzijds de binding aan het open landschap van de PWIII te maximaliseren.

Afschot damherten met koloniseergedrag

Reeds eerder is geconcludeerd dat een damhertenpopulatie ook ruimtelijk begrensd kan worden. In het brongebied is in de vrouwelijke lijn geen selectie mogelijk op dieren die koloniseergedrag vertonen. In de mannelijke lijn is dit wel het geval. Het is bekend dat jonge mannelijke damherten dit

gedrag vertonen.

Om de belasting van de omgeving te beperken is het gewenst binnen de PWIII als eerste te zorgen voor aantallen conform de streefstand. En als tweede een snelle realisatie van afschot van mannelijke kalveren en spitsers, zodat de meeste voor november zijn geschoten. Op de Veluwe worden de meeste spitsers aangereden in de periode van november tot en met de maand juni.

Start afschot

Het heeft er alle schijn van dat de actuele populatie al groter is dan de na te streven populatie. We adviseren dit seizoen zo spoedig mogelijk te starten met het plegen van afschot. De beeldvorming van de actuele populatie in aantallen en leeftijdscategorieën is nog niet van dien aard om een nauwkeurig werkplan op te stellen.

De minimale stand voorjaar 2013 bedroeg in totaal 66 stuks. Uitgaande van een aanwas van 30%, groeit dit aantal tot minimaal 86 dieren. Op basis van dit gegeven is het verantwoord een afschot te plegen van circa 25 stuks.

Advies is dit afschot te realiseren in de categorie kalf, smaldier, spitsers en hinde. Voor herten gaan we ervan uit dat buiten de PWIII enige exemplaren worden geschoten.

Toepassing van anti-conceptie

Alterra heeft in haar rapport '*Damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen; effecten van beleid*' (Groot Bruinderink et al., 2007) een beoordeling gemaakt over de toepasbaarheid van anti-conceptie bij damherten. De belangrijkste bevindingen zijn:

- daar waar afschot van hoefdieren geen optie is wordt anticonceptie als een acceptabel alternatief gezien;
- er is nog onvoldoende bekend over de risico's op voortplantingsgedrag en algemene gezondheidsstatus van een dier;
- risico dat hormonen via de urine en feces in het milieu en andere organismen waaronder de mens worden belast (overigens: bij gebruik van hormoonagonisten bestaat dit risico niet);
- grote inspanning moet worden gedaan om voldoende dieren te vangen waarbij risico's ontstaan voor het welzijn van de damherten (kans op letsel, stress en overlijden).

Op basis van deze informatie kan worden geconcludeerd dat toepassing van anticonceptie stuk loopt op de praktische uitvoerbaarheid om damherten levend te kunnen vangen. Ze zijn ook binnen PWIII vrijlevend en het landschap biedt dekking. Daarnaast zijn er nog vraagtekens ten aanzien van de werking van de anticonceptiemiddelen (betrouwbaarheid).

Middelen

Indien in Nederland het gebruik van geluiddempers bij wet worden toegestaan, dan is het gewenst hiervan gebruik te gaan maken.

Bronnen

Groot Bruinderink, G.W.T.A., D.R. Lammertsma, H.H.T. Prins. 2007, Damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen; effecten van beleid. Alterra, Alterra-rapport 1553

Groot Bruinderink, G.W.T.A., D.R. Lammertsma, P.W. Goedhart, W.G. Buist, R.M.A. Wegman & G.J. Spek, 2010. Factoren bij aanrijdingen met wilde hoefdieren op de Veluwe. Alterra, Alterra-rapport 2026. 42 pag.; 13 fig.; 8 tab.; 70

Mahnke I. 1997. Studie zum Raumnutzungsverhalten des Rotwildes in der Niederung am Ostufer der Müritz – Müritz Nationalpark. Ministerium für Landwirtschaft und Naturschutz Mecklenburg-Vorpommern.

Mahnke I. & C. Stubbe 1999. Die Raumnutzung durch Damwild im Müritz-Nationalpark, Teil Serrehn. Beiträge zur Jagd- und Wildforschung 24: 247-259.

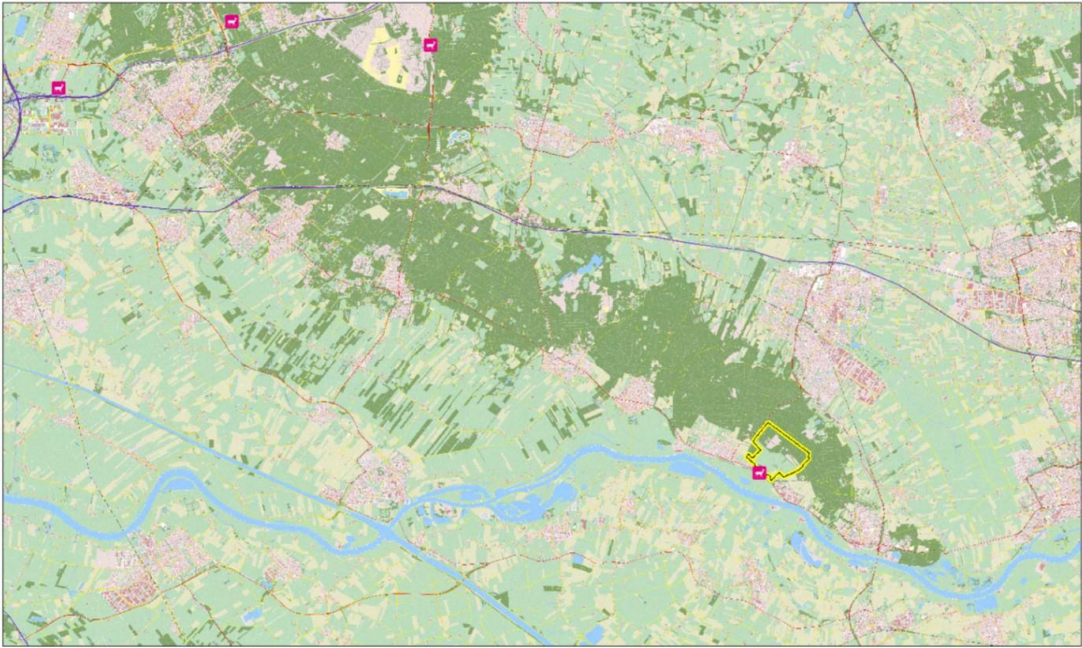
Provincie Utrecht, 2011. *Beleidsnota edelhert, damhert en wild zwijn provincie Utrecht*. Statenvoorstel.

Schoon C.F (Terra Salica) & G.J. Spek (spek Fauna-Advies), 2010. Faunabeheerplan damhert Noord- en Zuid-Holland, Provincies en FBE's Noord-Holland en Zuid-Holland.

Vereniging Wildbeheer Veluwe, 2012 Nieuwsbrief 38.

Vereniging Wildbeheer Veluwe, 2013 Nieuwsbrief 39.

Kaart 1: Overzichtskaat ligging Plantage Willem III

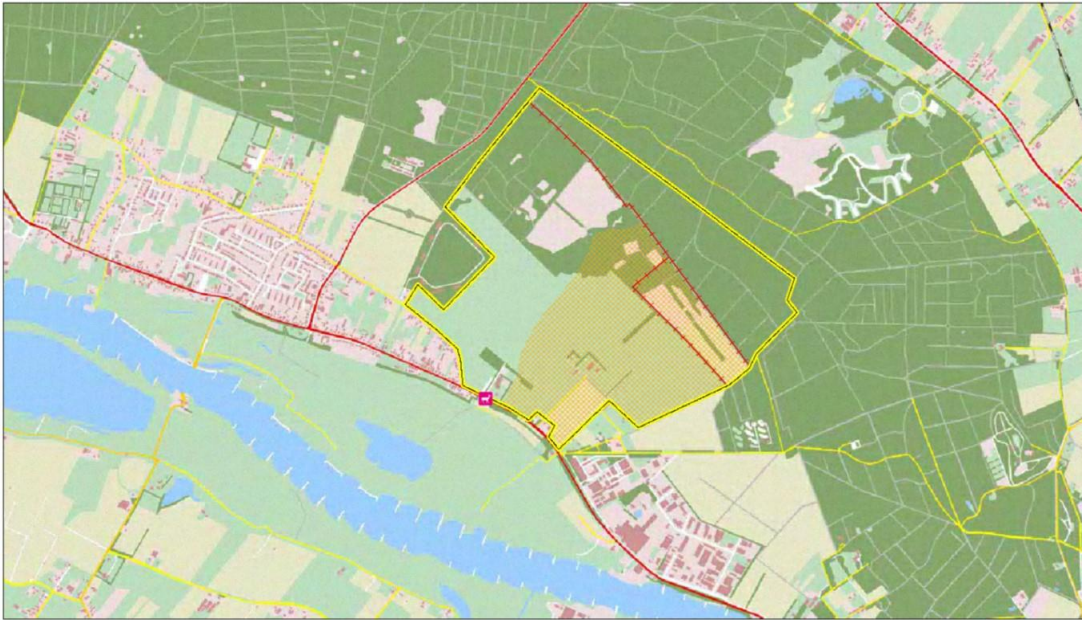

Legenda:

- Bestand ecoduct
- Plantage Willem III

Spekfauna-Advies & Worm Advies, 2013

Kaart 2: Detail "gedooggebied" Plantage Willem III, inclusief uiterwaard

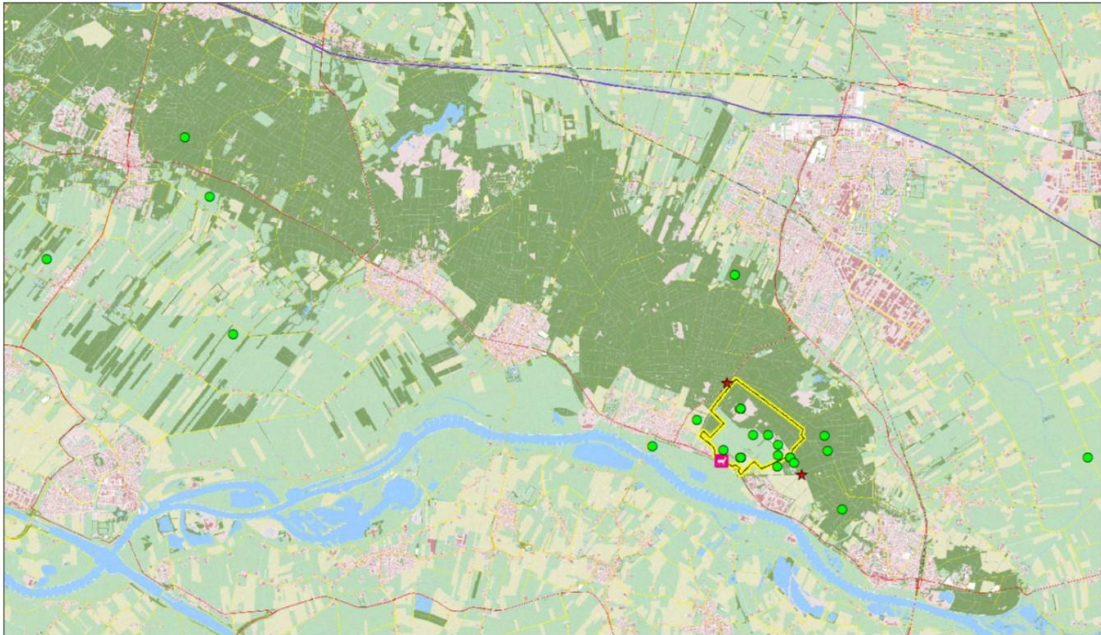

Legenda:

- Bestand ecoduct
- Plantage Willem III
- Interne raster
- Rustgebied

Spekfauna-Advies & Worm Advies, 2013

Kaart 3: Waarnemingen Damherten op Utrechtse Heuvelrug

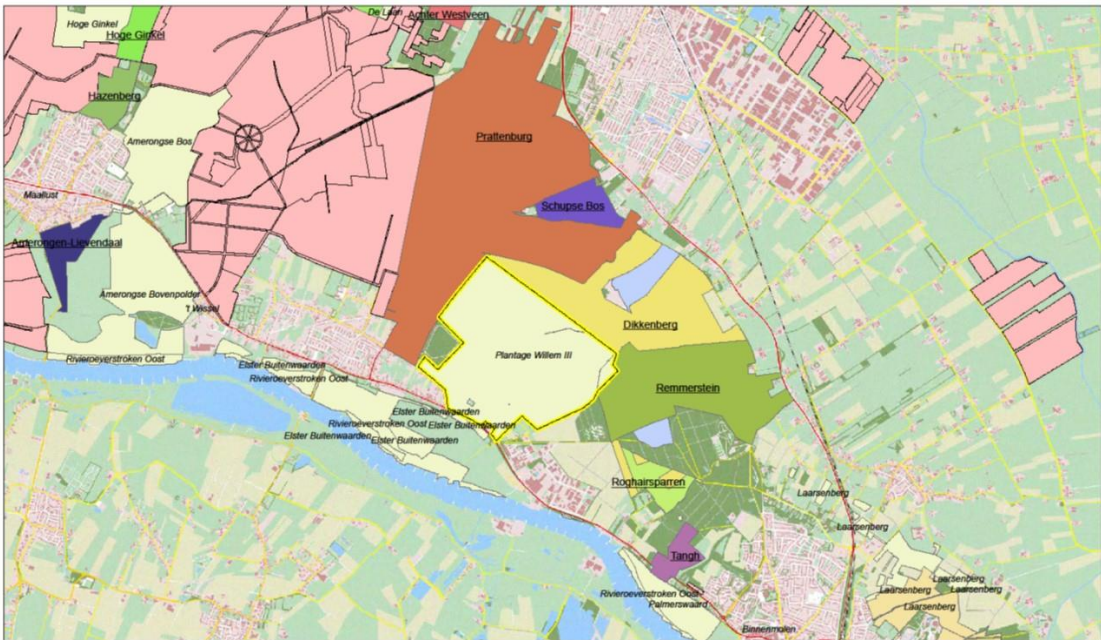

Legenda:

- Damhart
- bestaand ecoduct
- ★ Aanrijding_DH
- Plantage Willem III

Spekfauna-Advies & Worm Advies, 2013

Kaart 4: Eigendommen TBO's en landgoederen omgeving Plantage Willem III

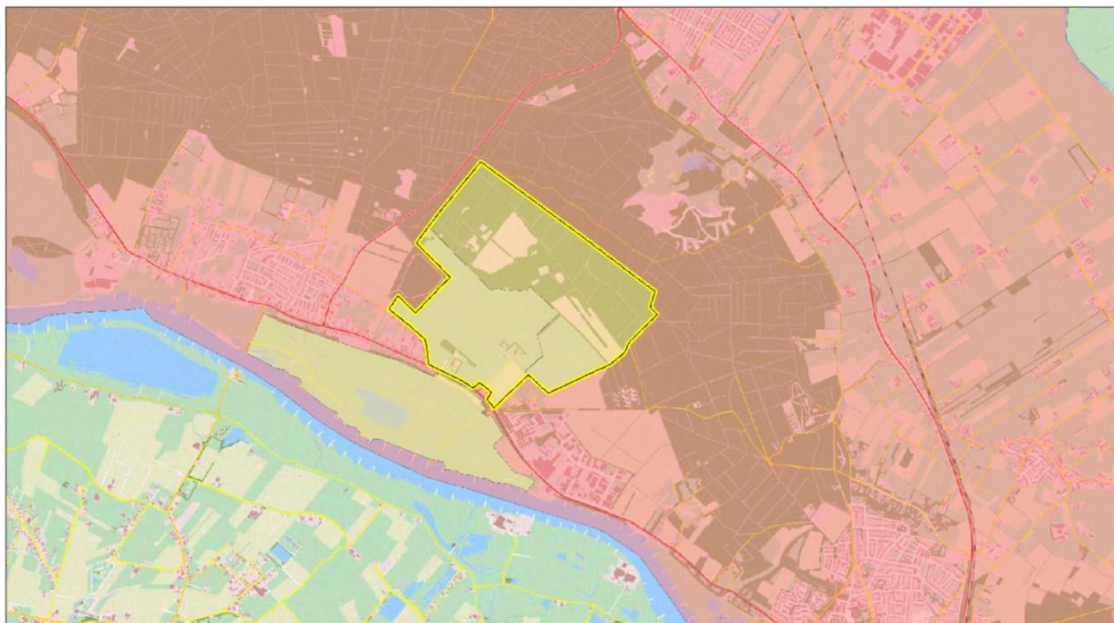

Legenda:

- Plantage Willem III
- Recreative_Midden_Nederland
- Staatsbosbeheer
- Eigendom Utrechts Landschap

Spekfauna-Advies & Worm Advies, 2013

Kaart 5: Zonering reductie intern en extern Plantage Willem III

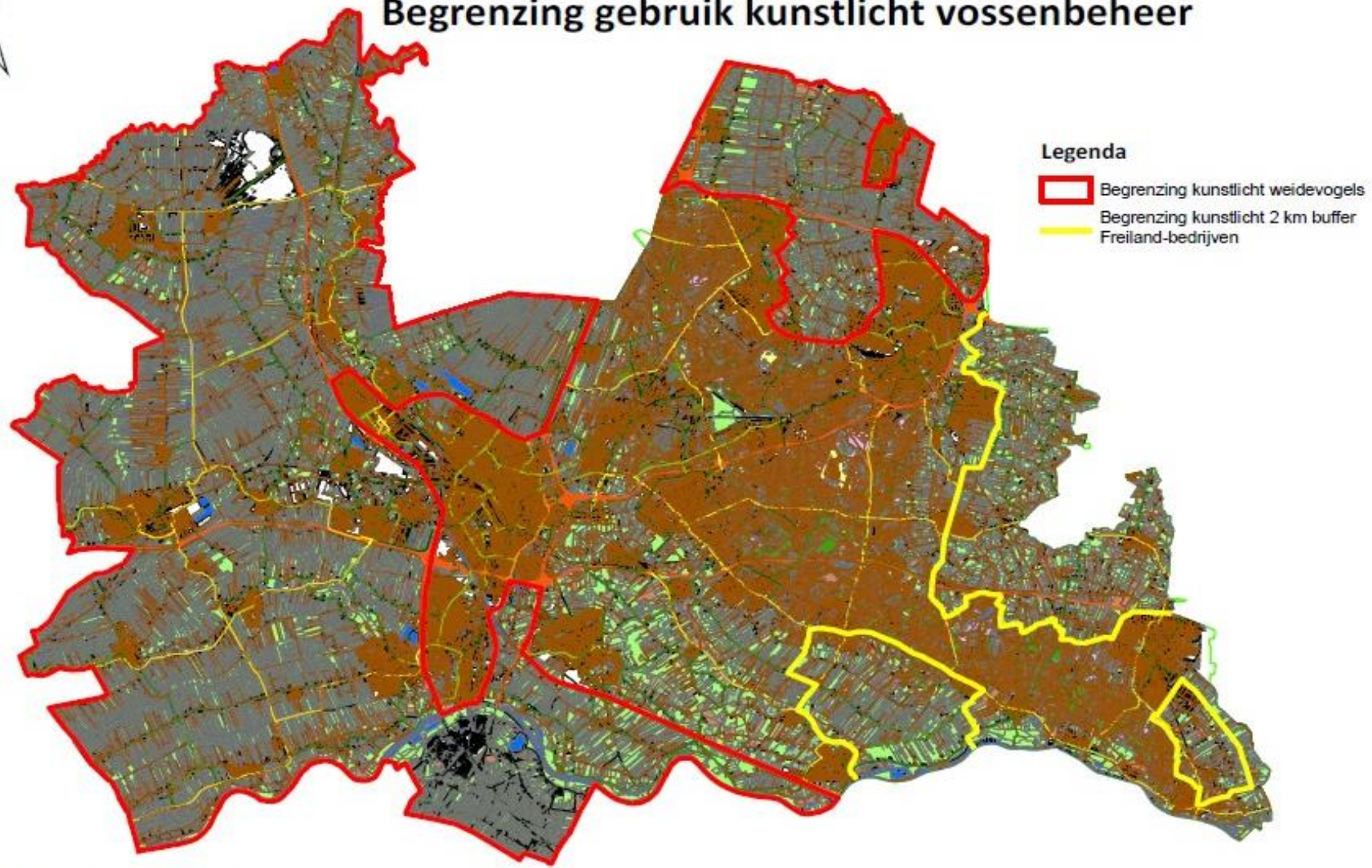
Legenda:

- Plantage Willem III
- Zonering reductie damherten
- reductie extern
- reductie intern

Spekfauna-Advies & Worm Advies, 2013

Begrenzing gebruik kunstlicht vossenbeheer

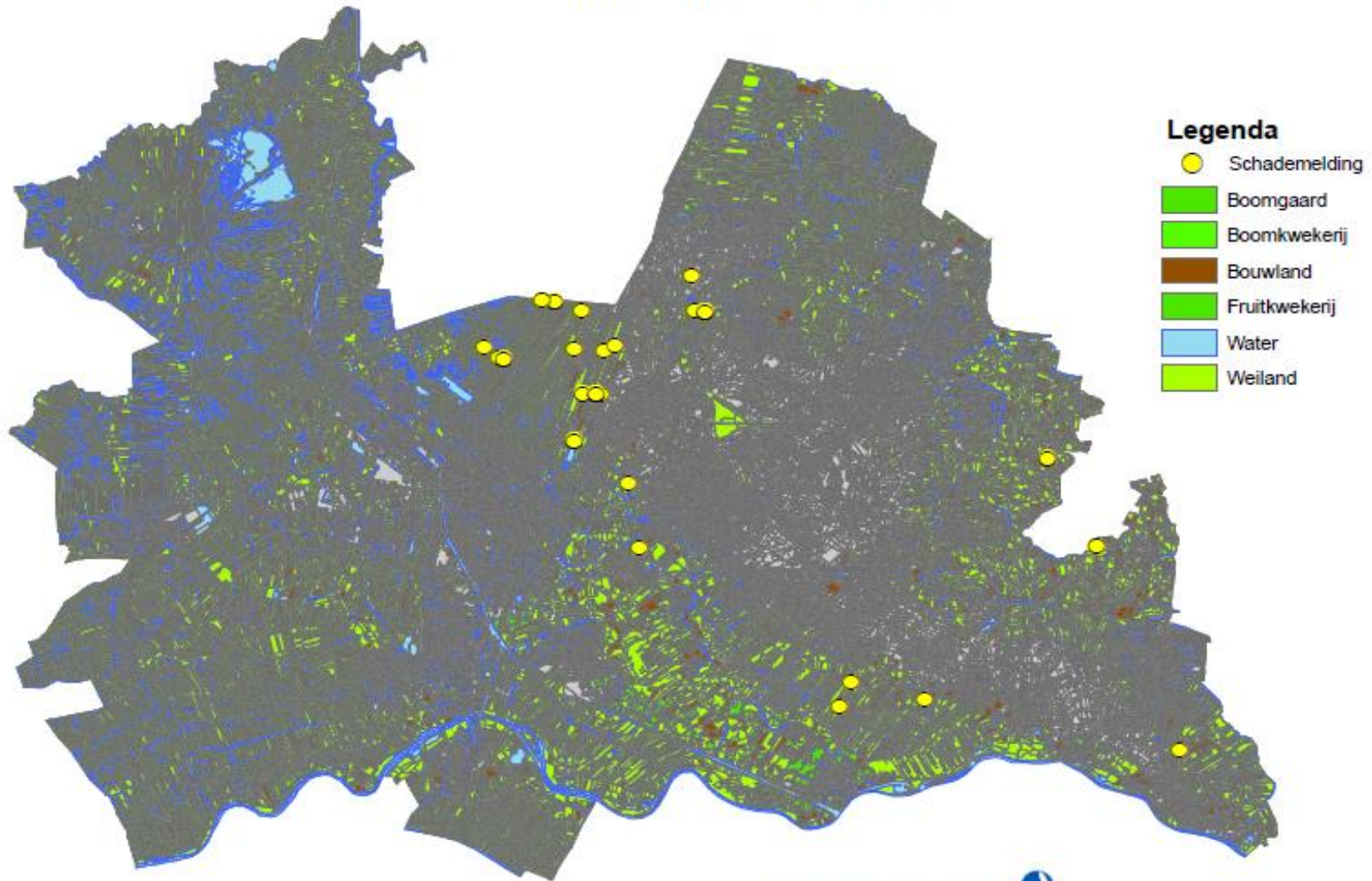
Legenda

- Begrenzing kunstlicht weidevogels
- Begrenzing kunstlicht 2 km buffer
- Freiland-bedrijven

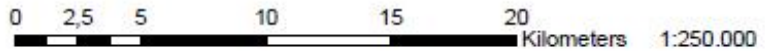

Schade das 2009 - 2013

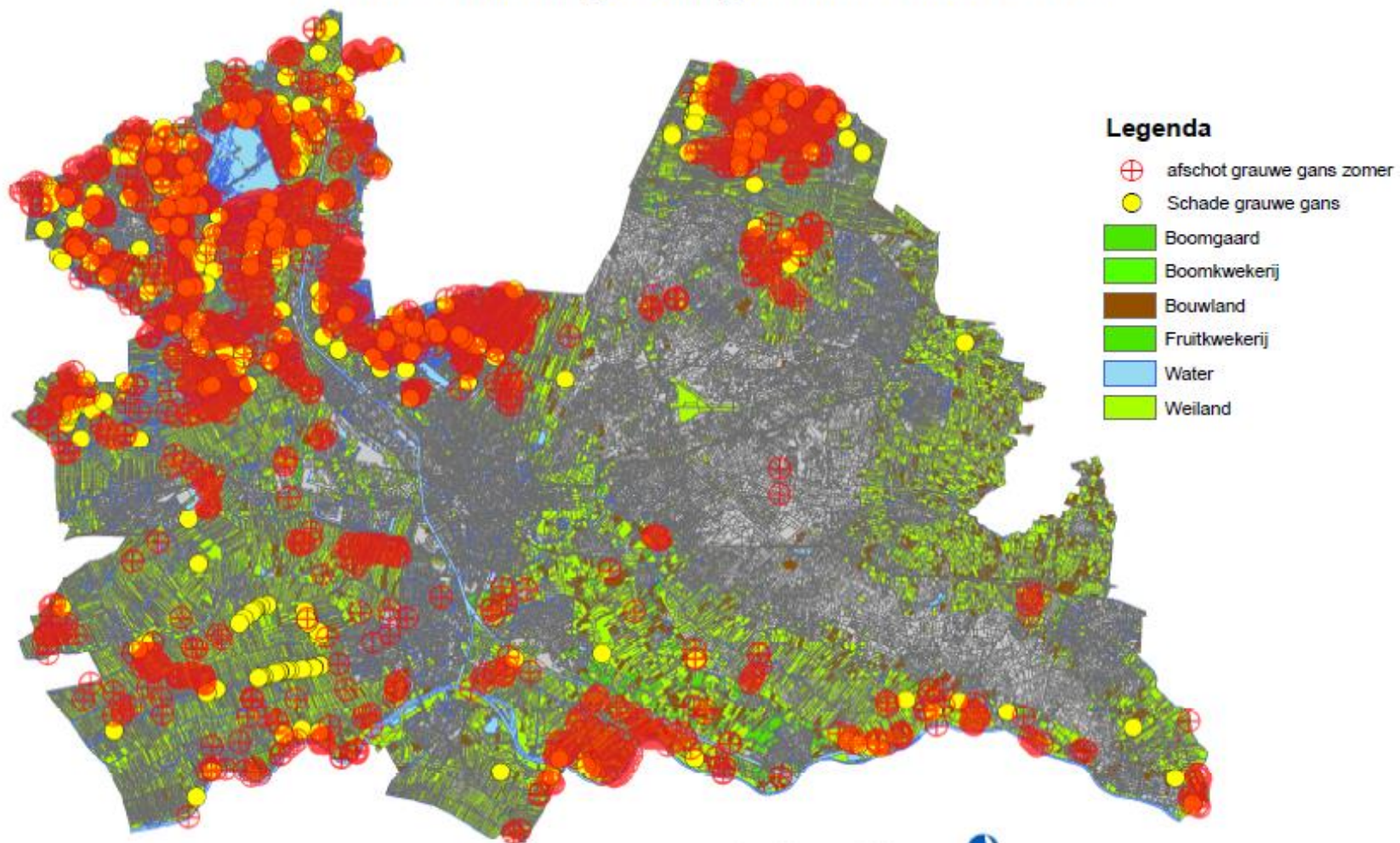
Bijlage 111

Author: A.P. Smallegange
Date: 6-2-2014

Schade + afschot grauwe gans zomer 2009 - 2013

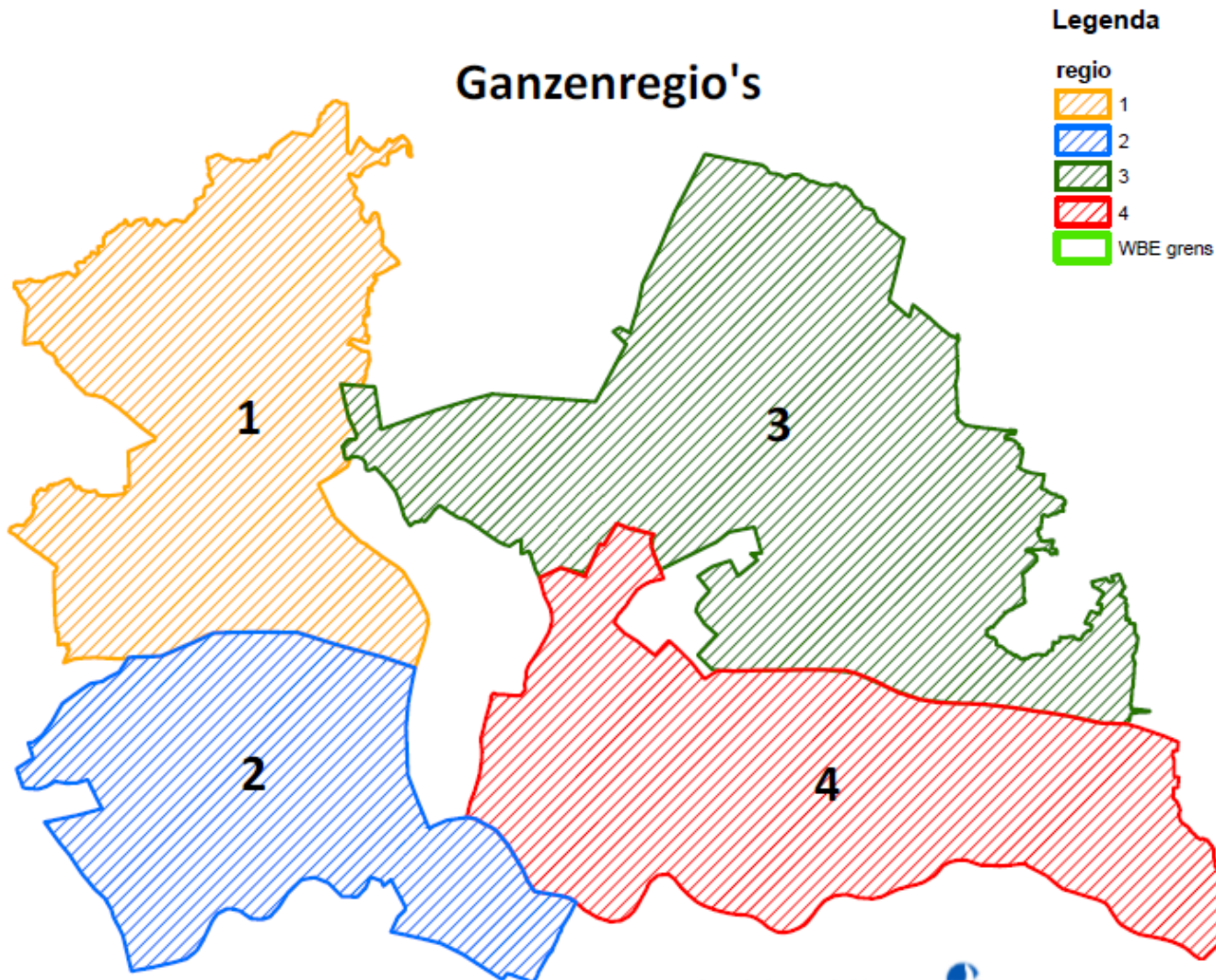
Bijlage 12

0 2,5 5 10 15 20
Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 6-2-2014

Ganzenregio's

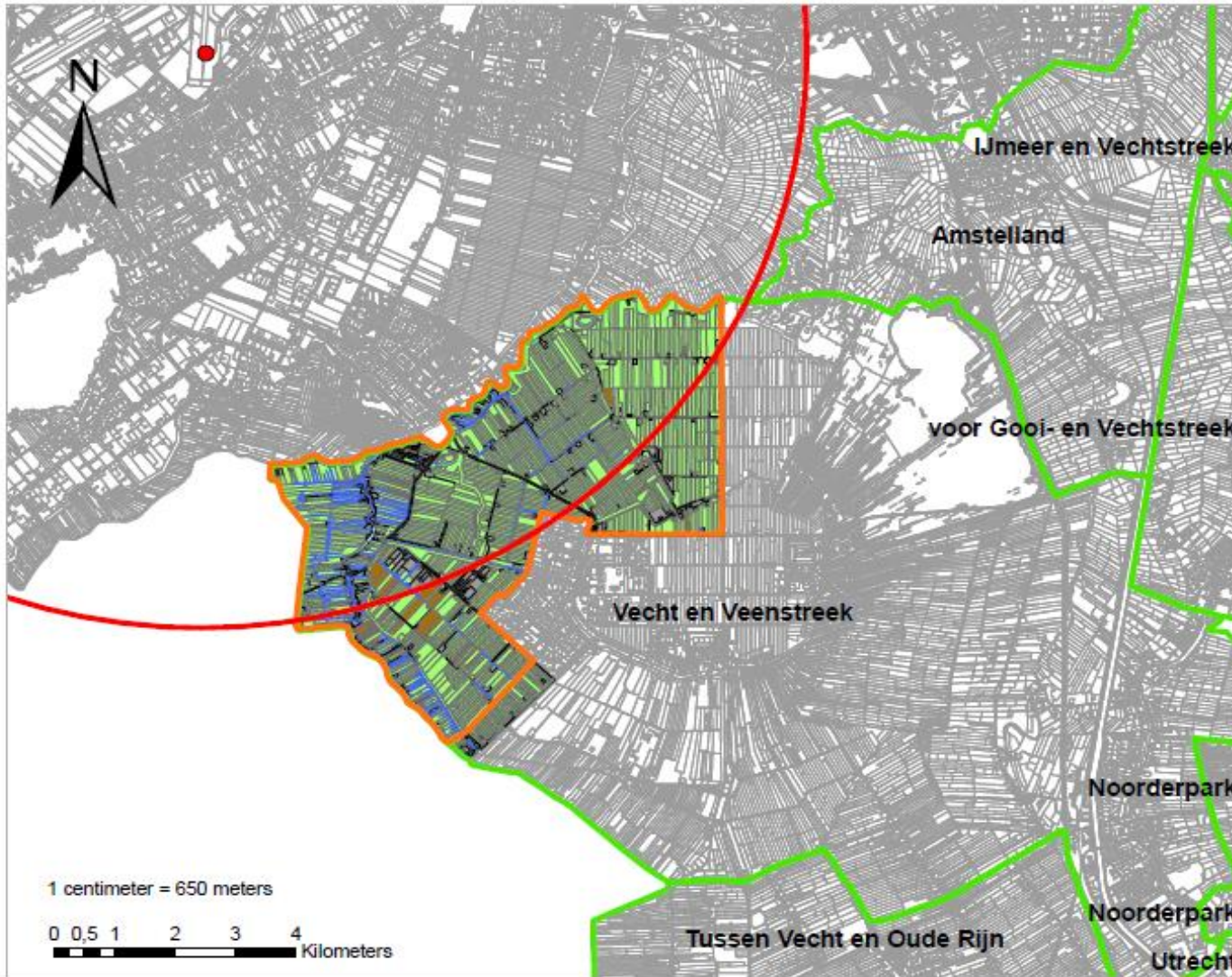
Legenda

- regio
- 1
- 2
- 3
- 4
- WBE grens

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schiphol ganzenbeheer

Legenda

- buffer 10 km
- grens schiphol beheer
- WBE - grens
- Bouwland
- Water
- Weiland

Date: 6-3-2014

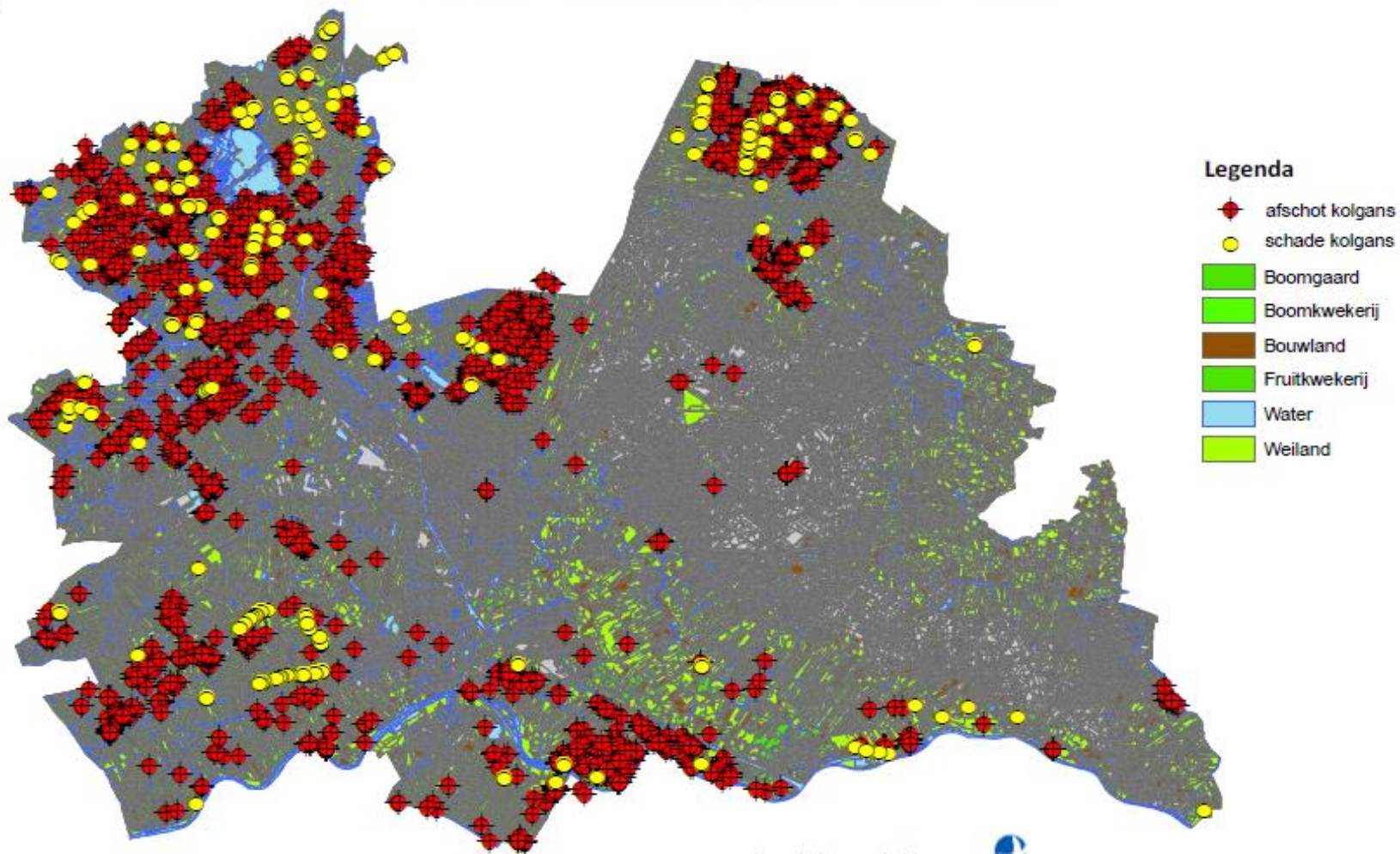
Author: A.P. Smallegange

Schaal: 1 : 65.000

Schade + afschot kolgans 2009 - 2013

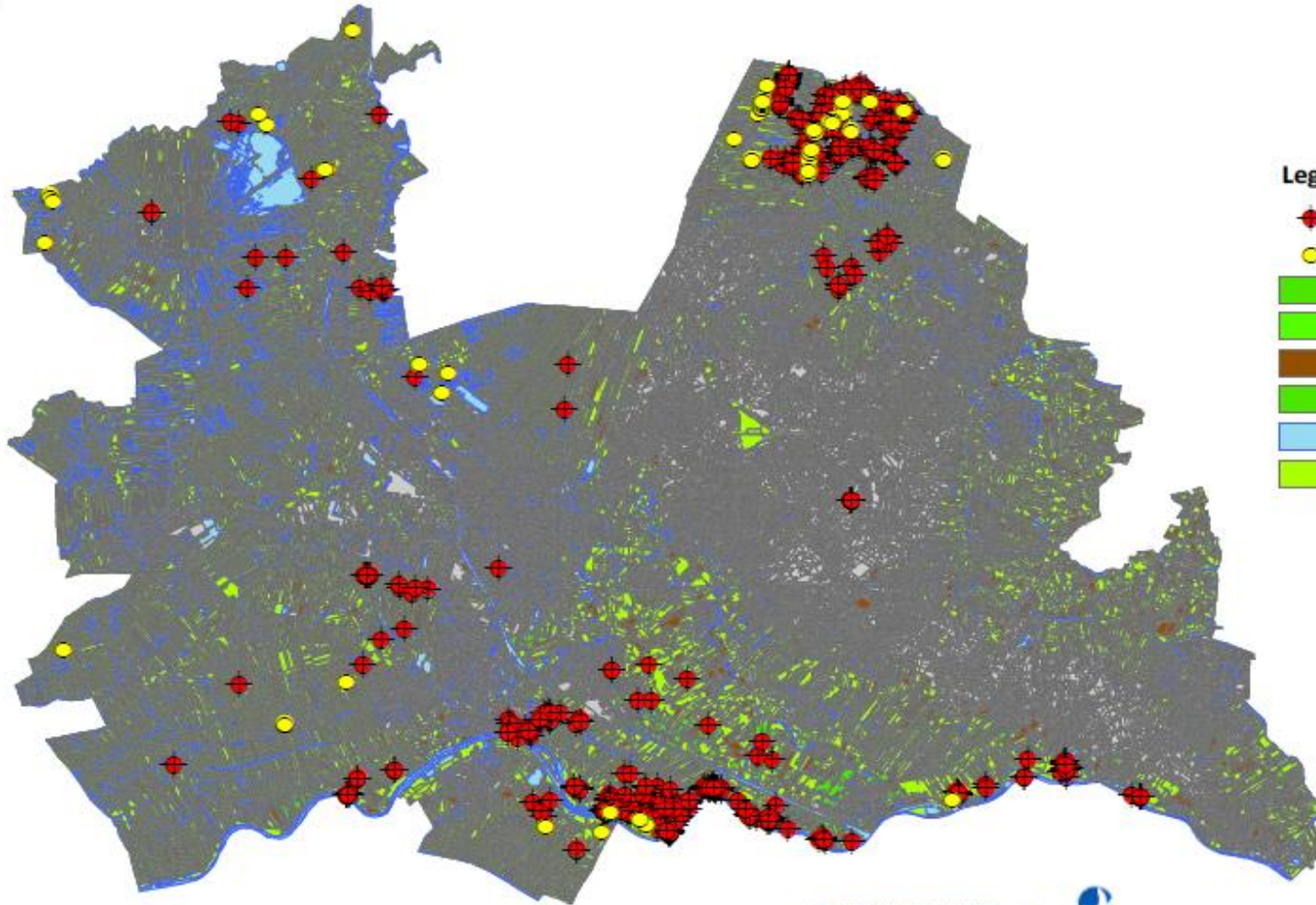
0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade + afschot brandgans 2009 - 2013

Legenda

- afschot brandgans
- schade brandgans
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Fruitkwekerij
- Water
- Weiland

0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

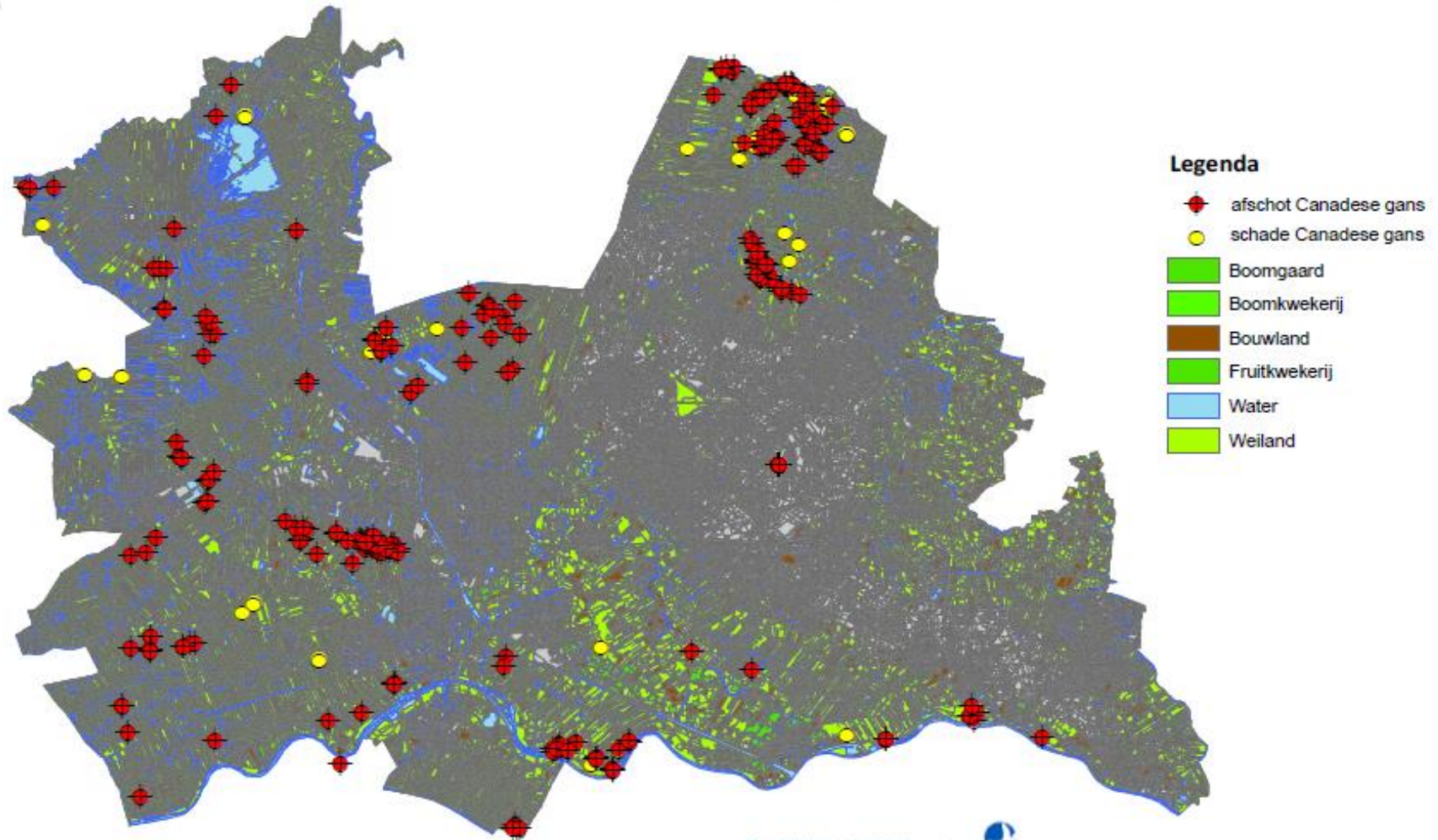

Author: A.P. Smallegange

Date: 5-2-2014

Schade + afschot Canadese gans 2009 - 2013

0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

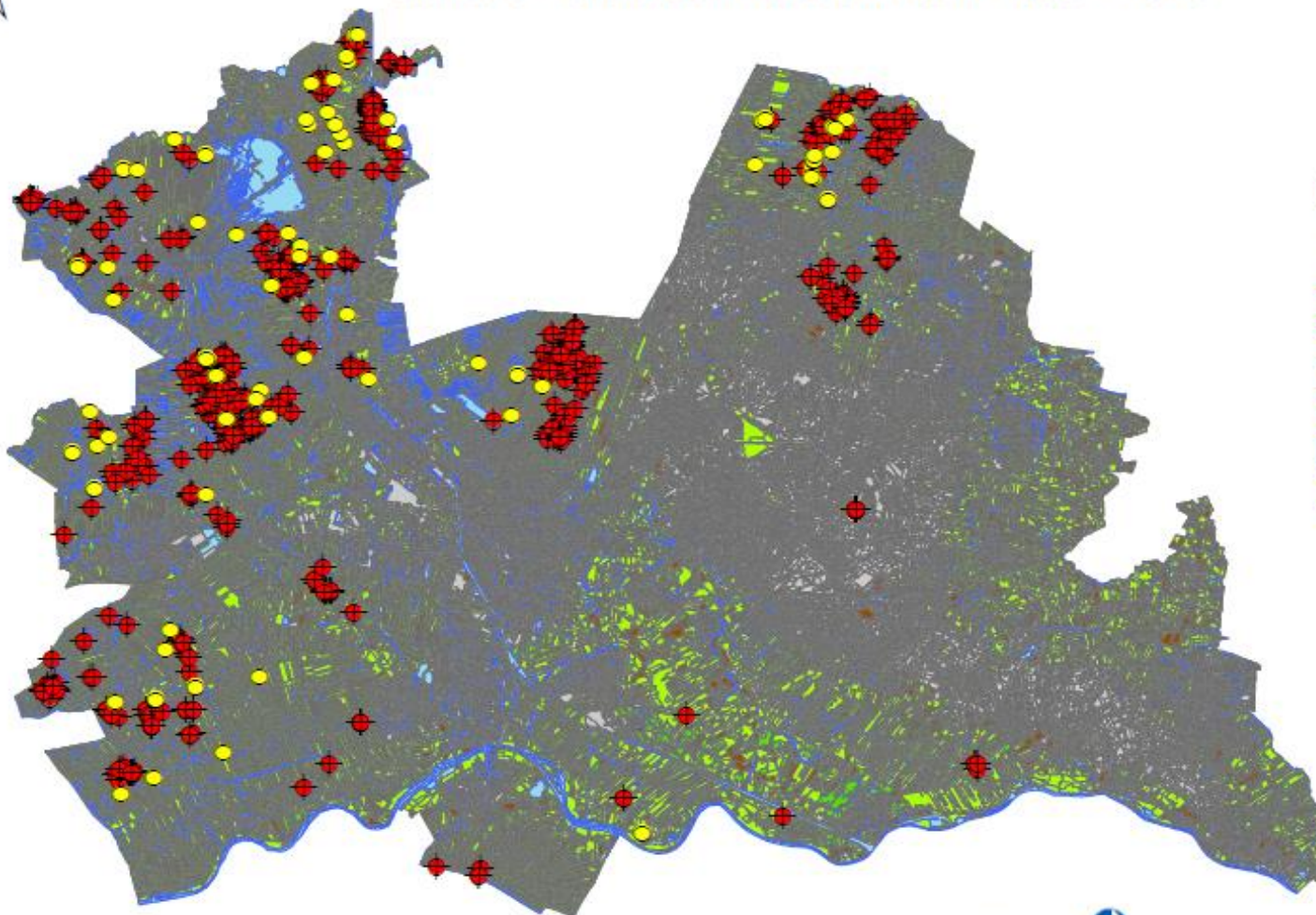

Author: A.P. Smallegange

Date: 5-2-2014

Schade + afschot knobbelzwaan 2009 - 2013

Legenda

- afschot knobbelzwaan
- schade knobbelzwaan
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Water
- Weiland

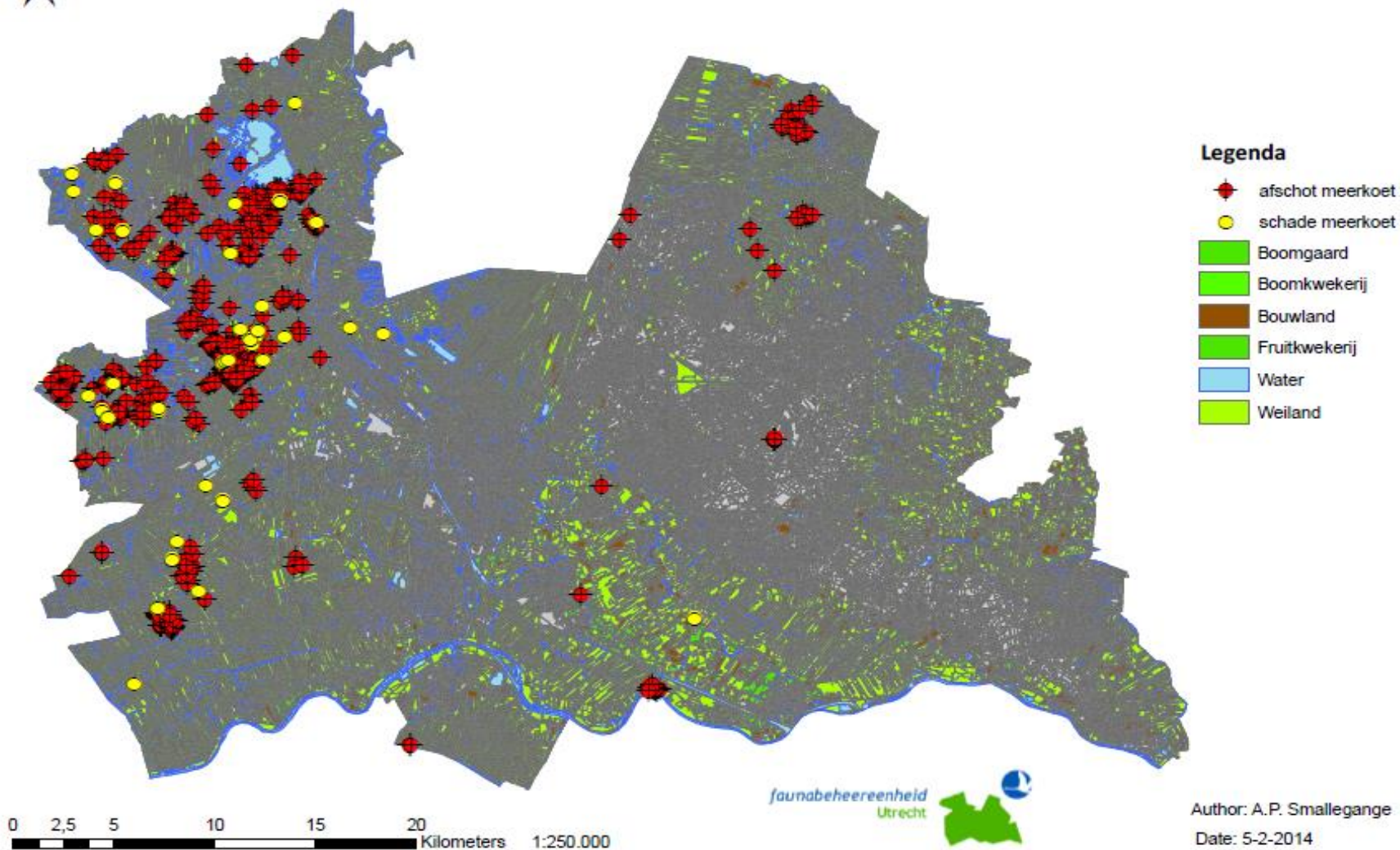
0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

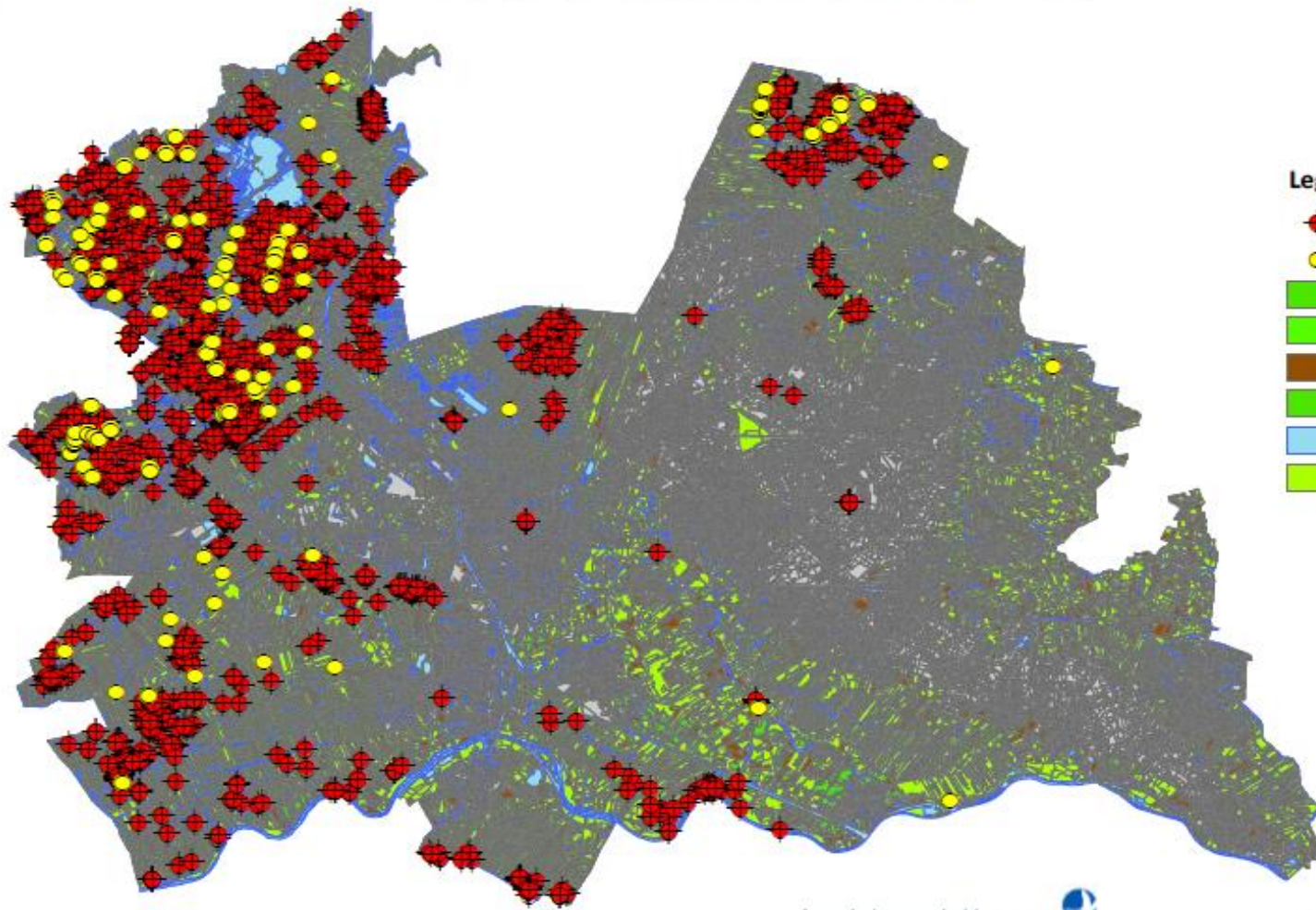

Schade + afschot meerkoet 2009 - 2013

Schade + afschot smient 2009 - 2013

Legenda

- afschot smient
- schade smient
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Water
- Weiland

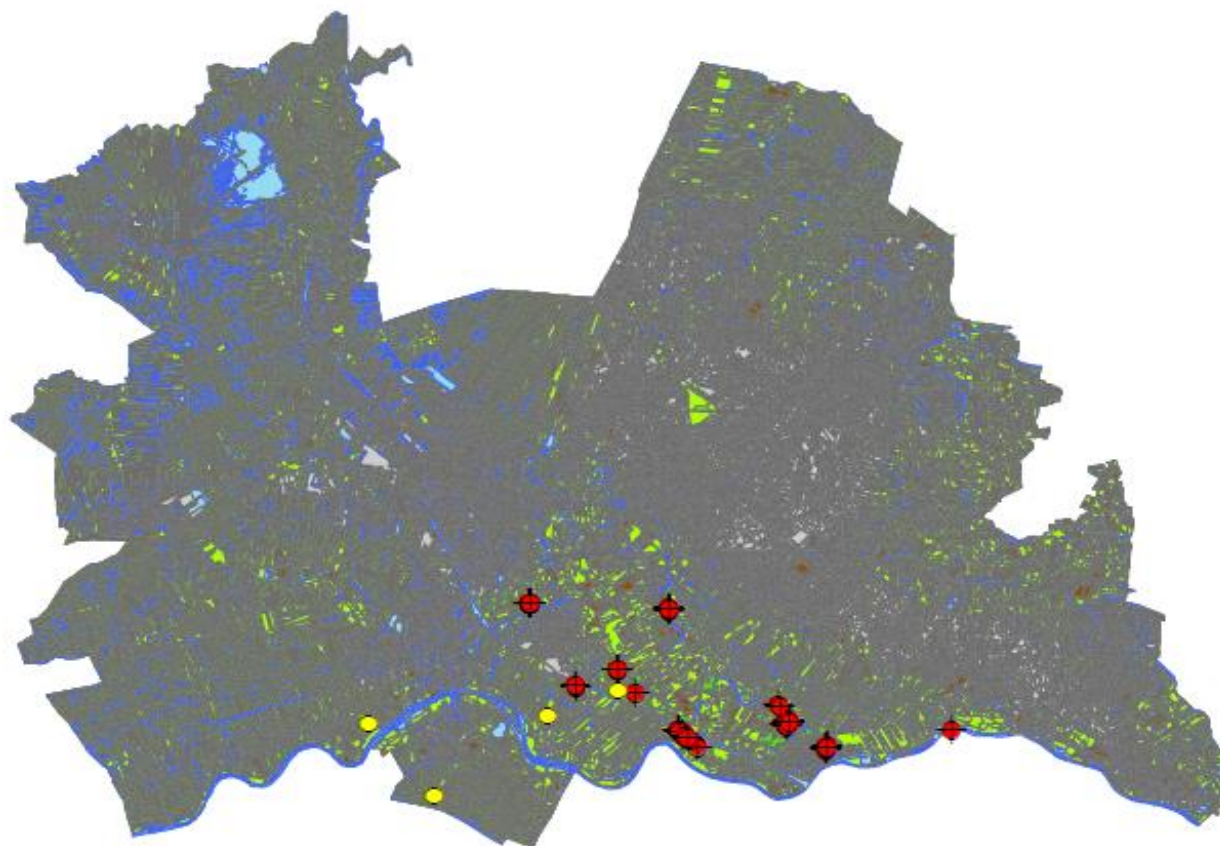
0 2,5 5 10 15 20
Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade + afschot spreeuw 2009 - 2013

Legenda

- afschot spreeuw
- schade spreeuw
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Fruitkwekerij
- Water
- Weiland

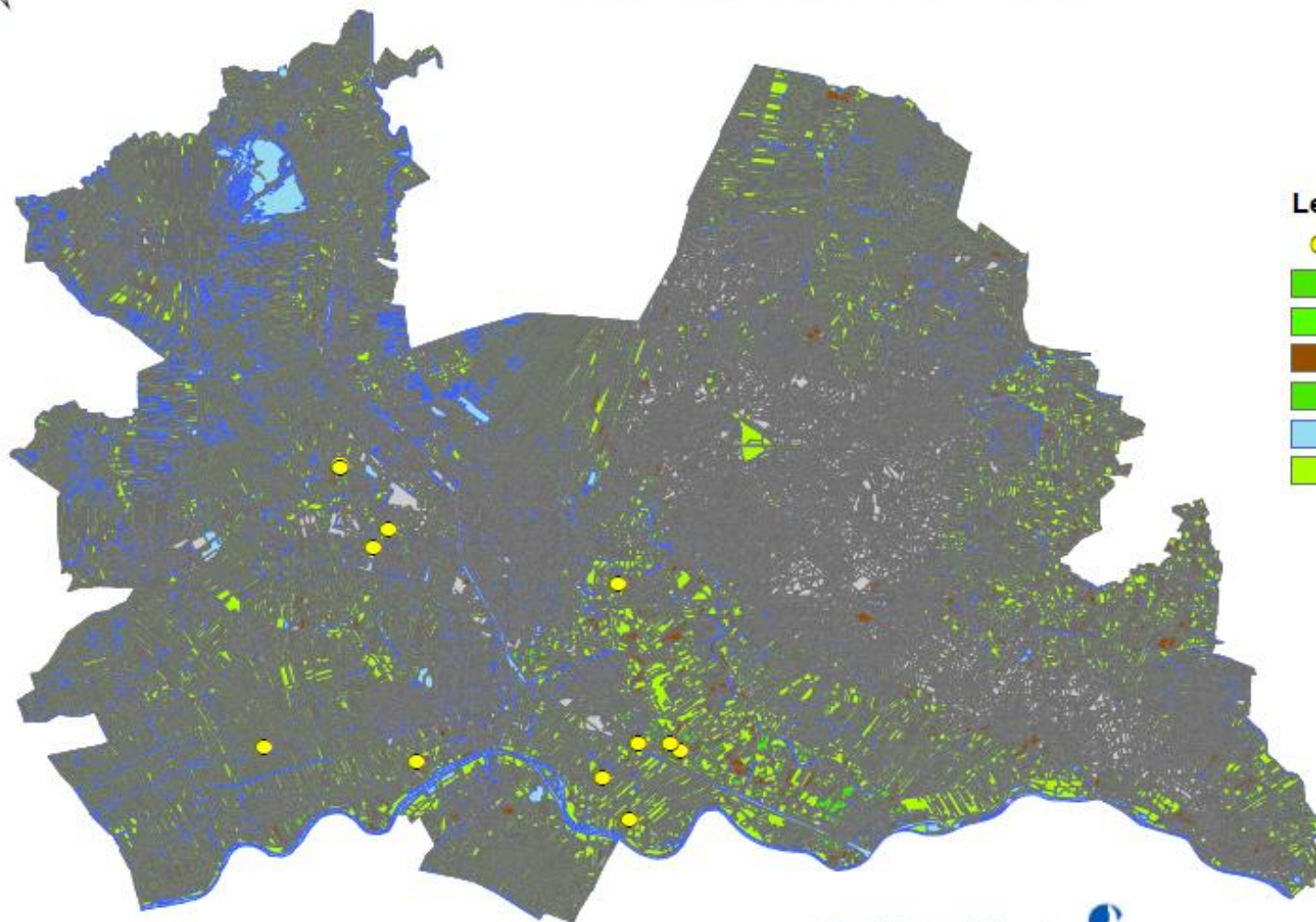
0 3 6 12 18 24
Kilometers 1:293.705

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade zanglijster 2009 - 2013

Legenda

- schade zanglijster
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Fruitkwekerij
- Water
- Weiland

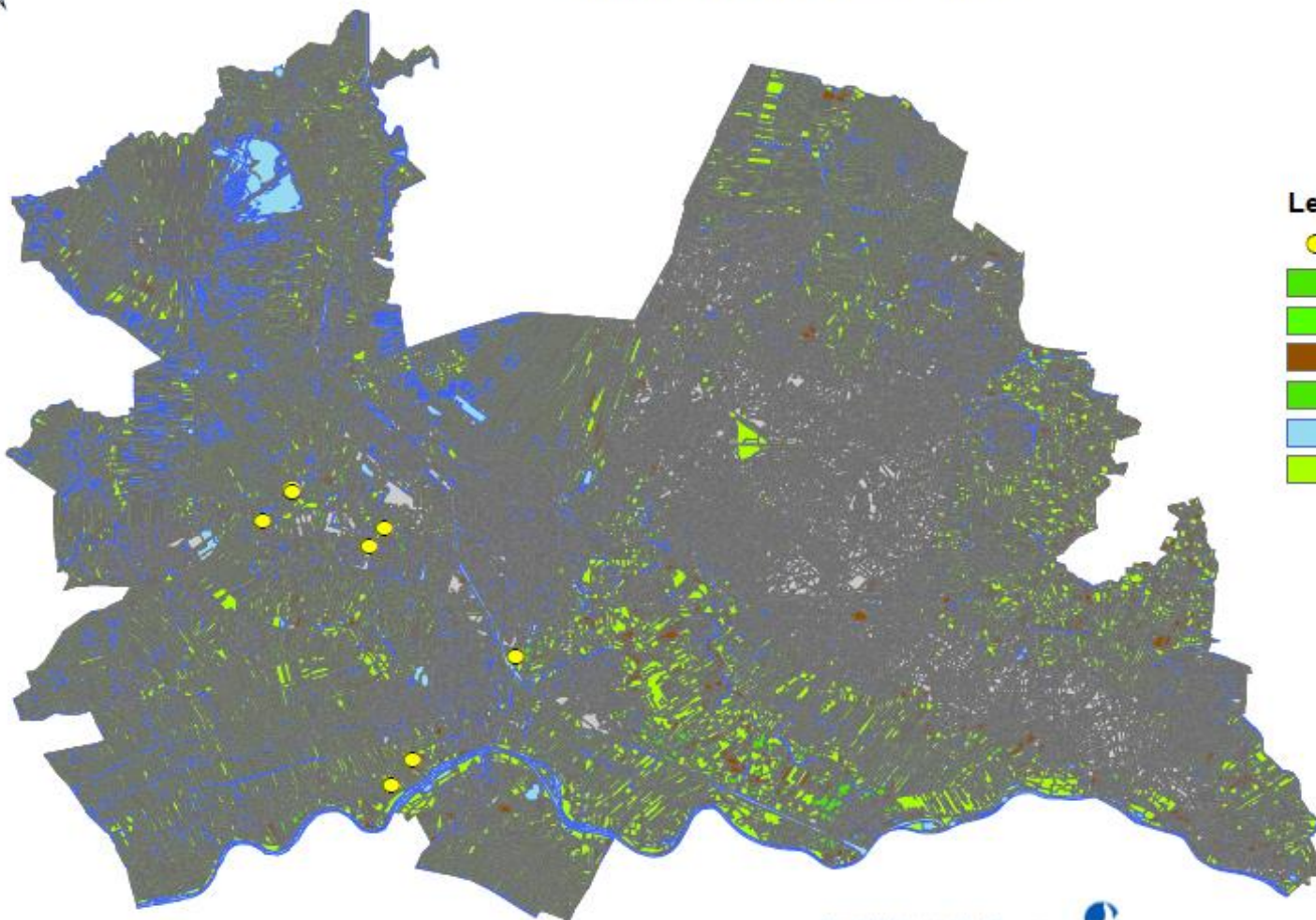
0 2,5 5 10 15 20
Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade merel 2009 - 2013

Legenda

- schade merel
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Water
- Weiland

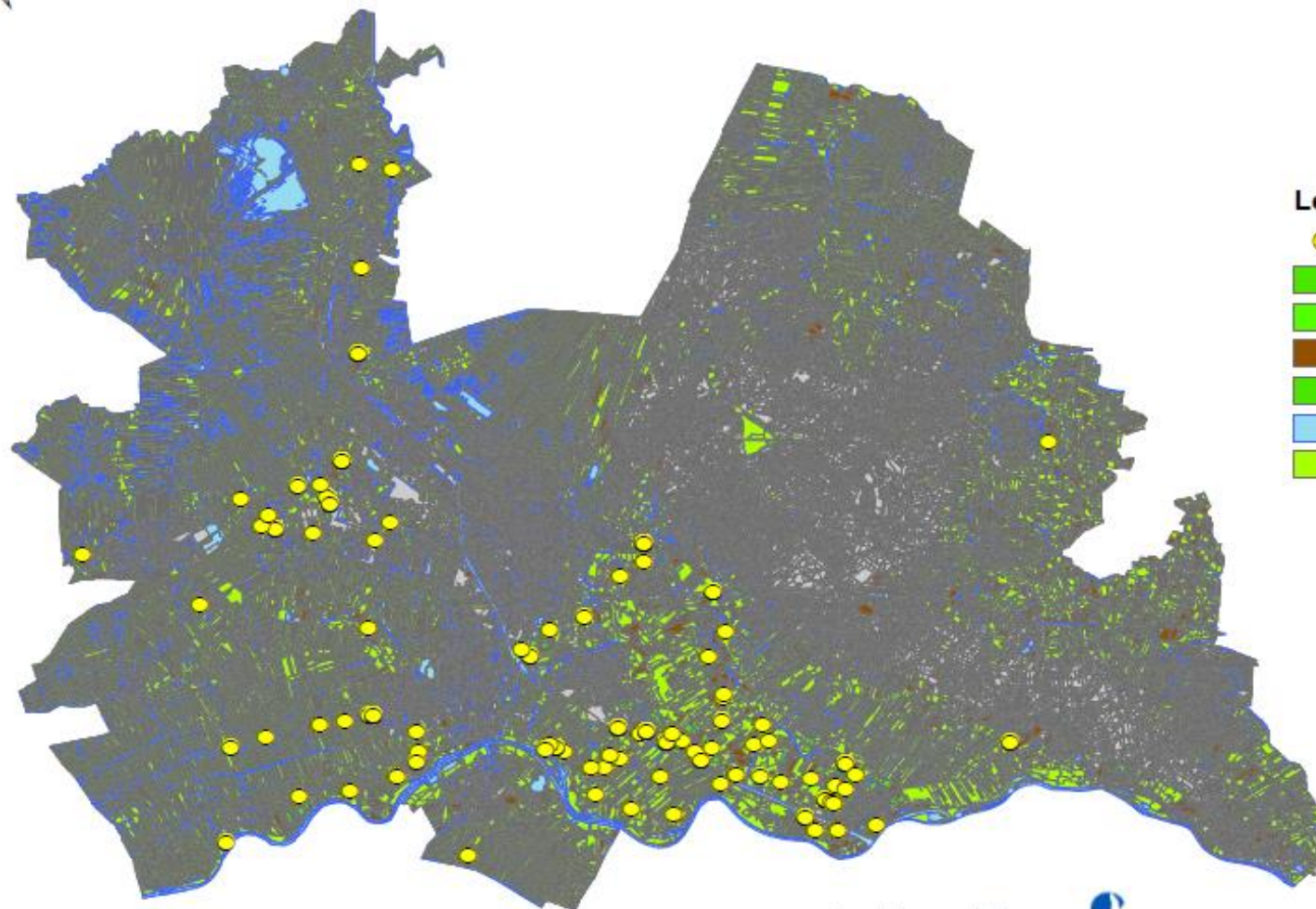
0 2,5 5 10 15 20
Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade mezen 2009 - 2013

Legenda

- schade mezen
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Water
- Weiland

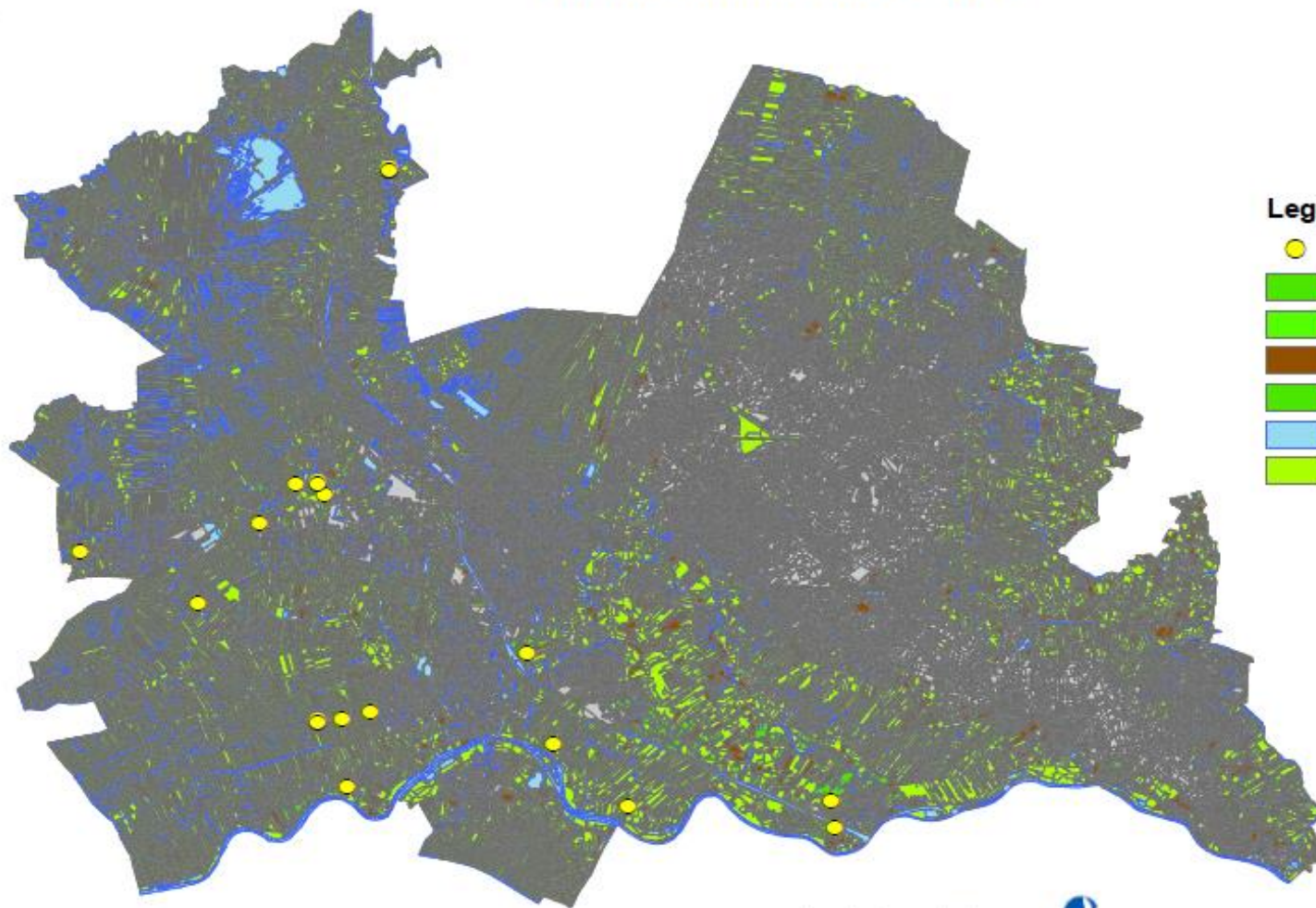
0 2,5 5 10 15 20
Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade vinken 2009 - 2013

Legenda

- schade vinken
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Water
- Weiland

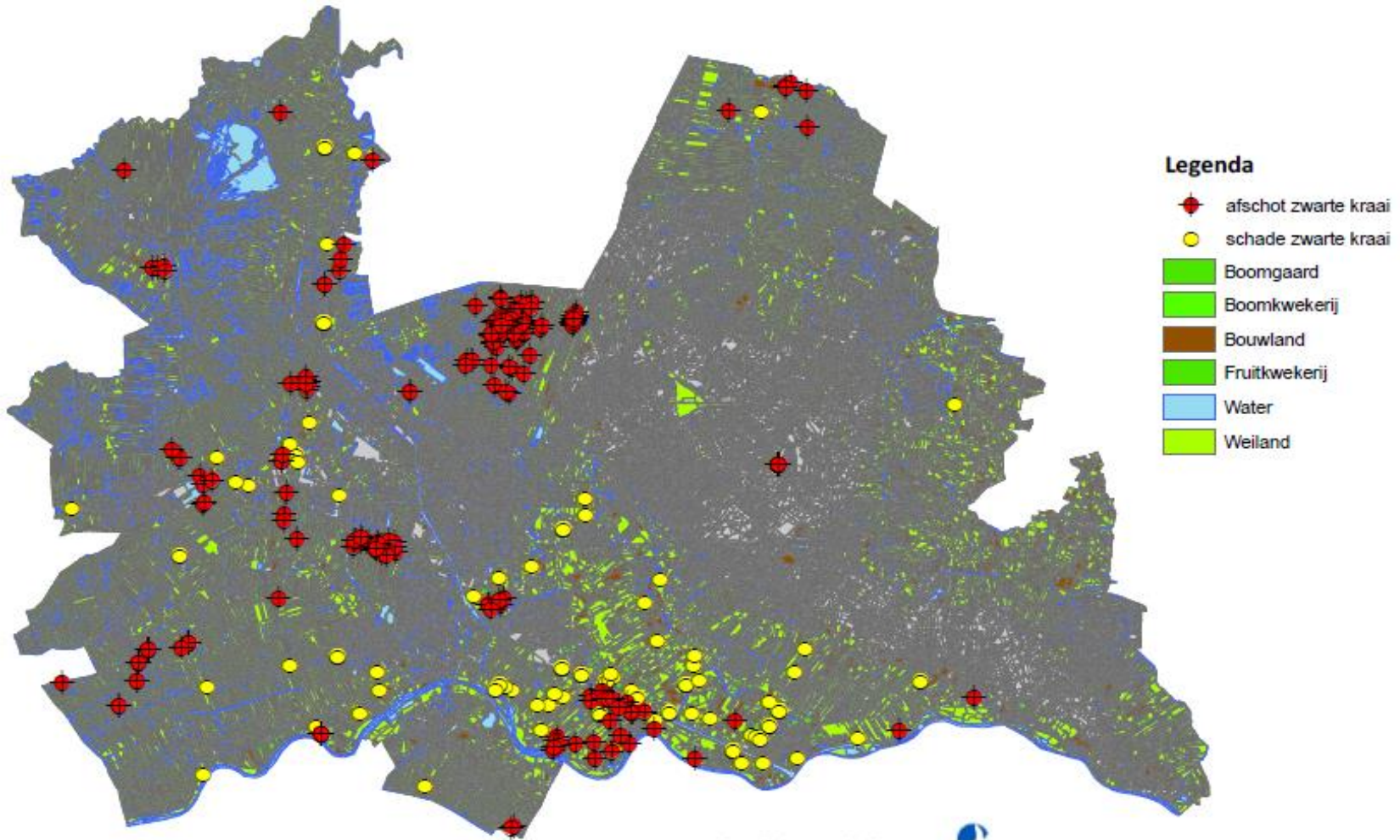
0 2,5 5 10 15 20
Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade + afschot zwarte kraai 2009 - 2013

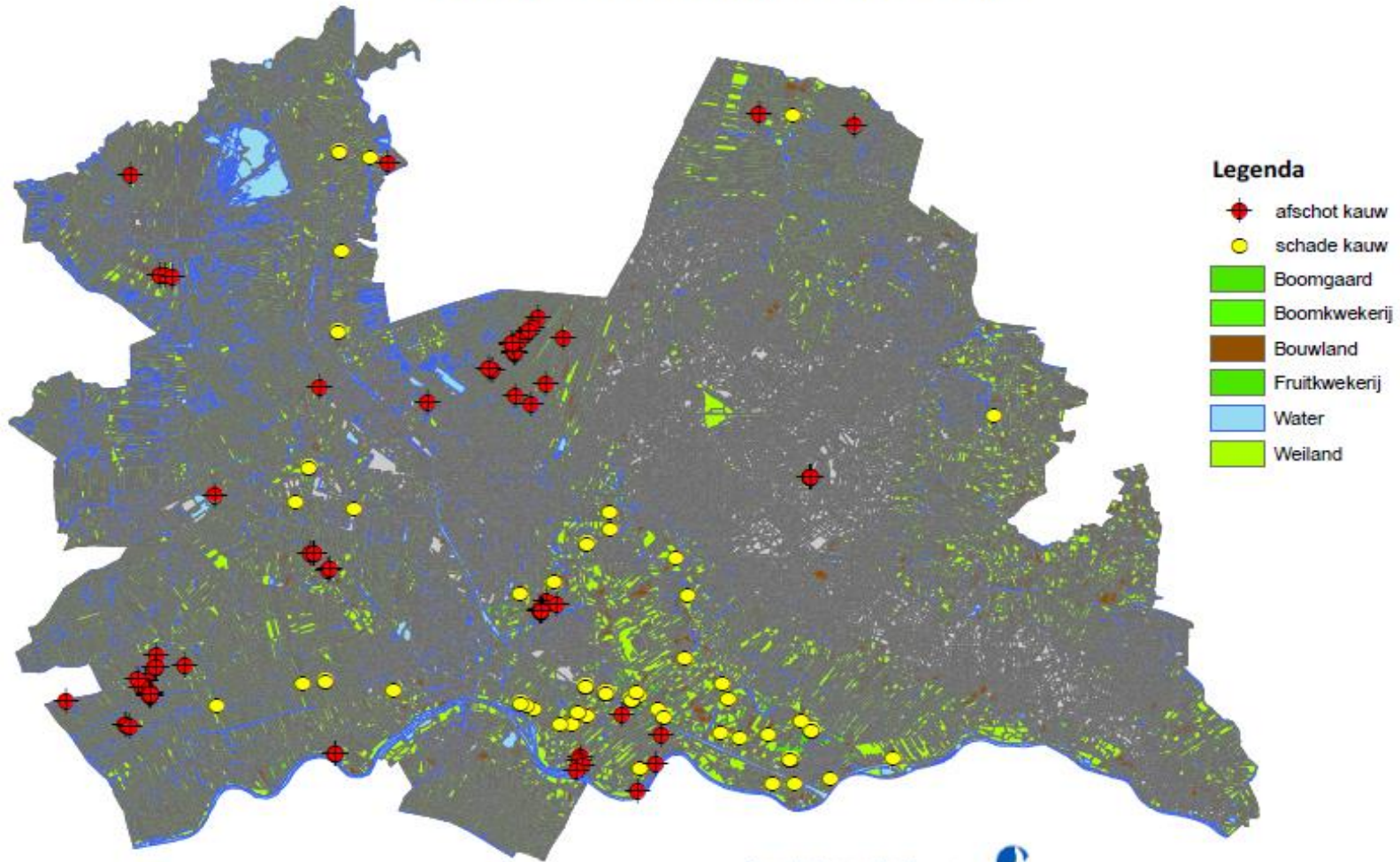
0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade + afschot kauw 2009 - 2013

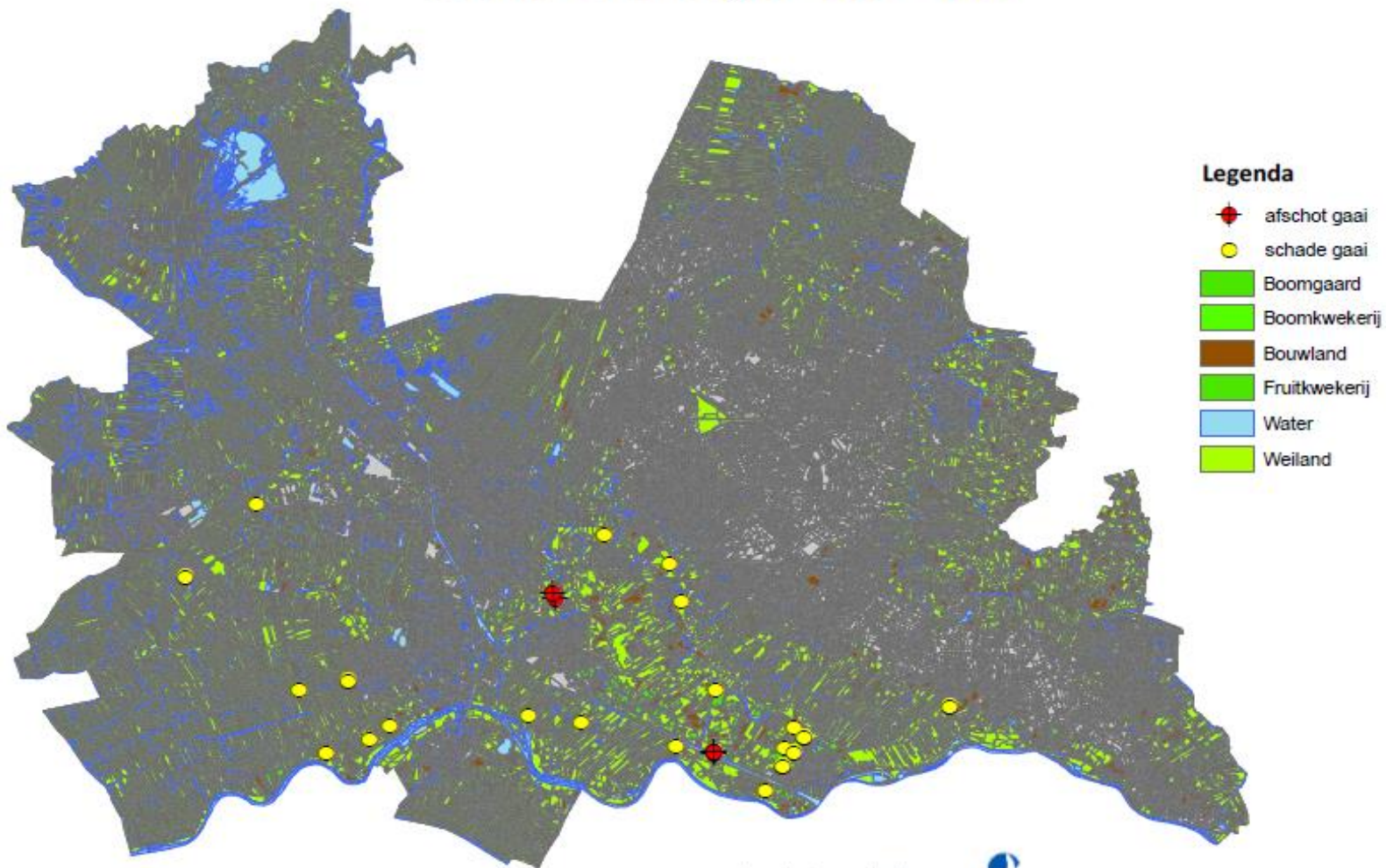
0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade + afschot gaai 2009 - 2013

Legenda

- afschot gaai
- schade gaai
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Fruitkwekerij
- Water
- Weiland

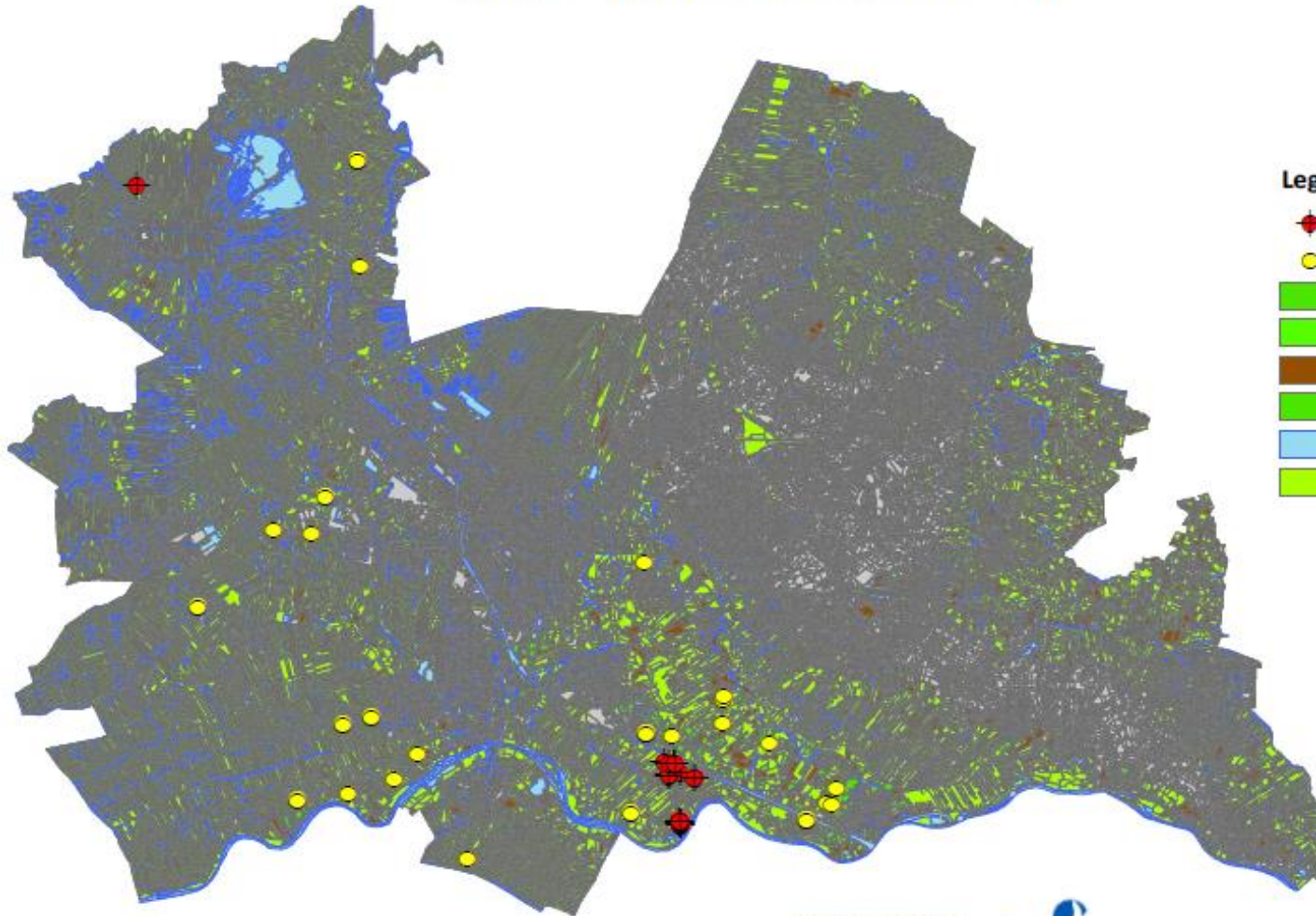
0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade + afschot ekster 2009 - 2013

Legenda

- afschot ekster
- schade ekster
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Fruitkwekerij
- Water
- Weiland

0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

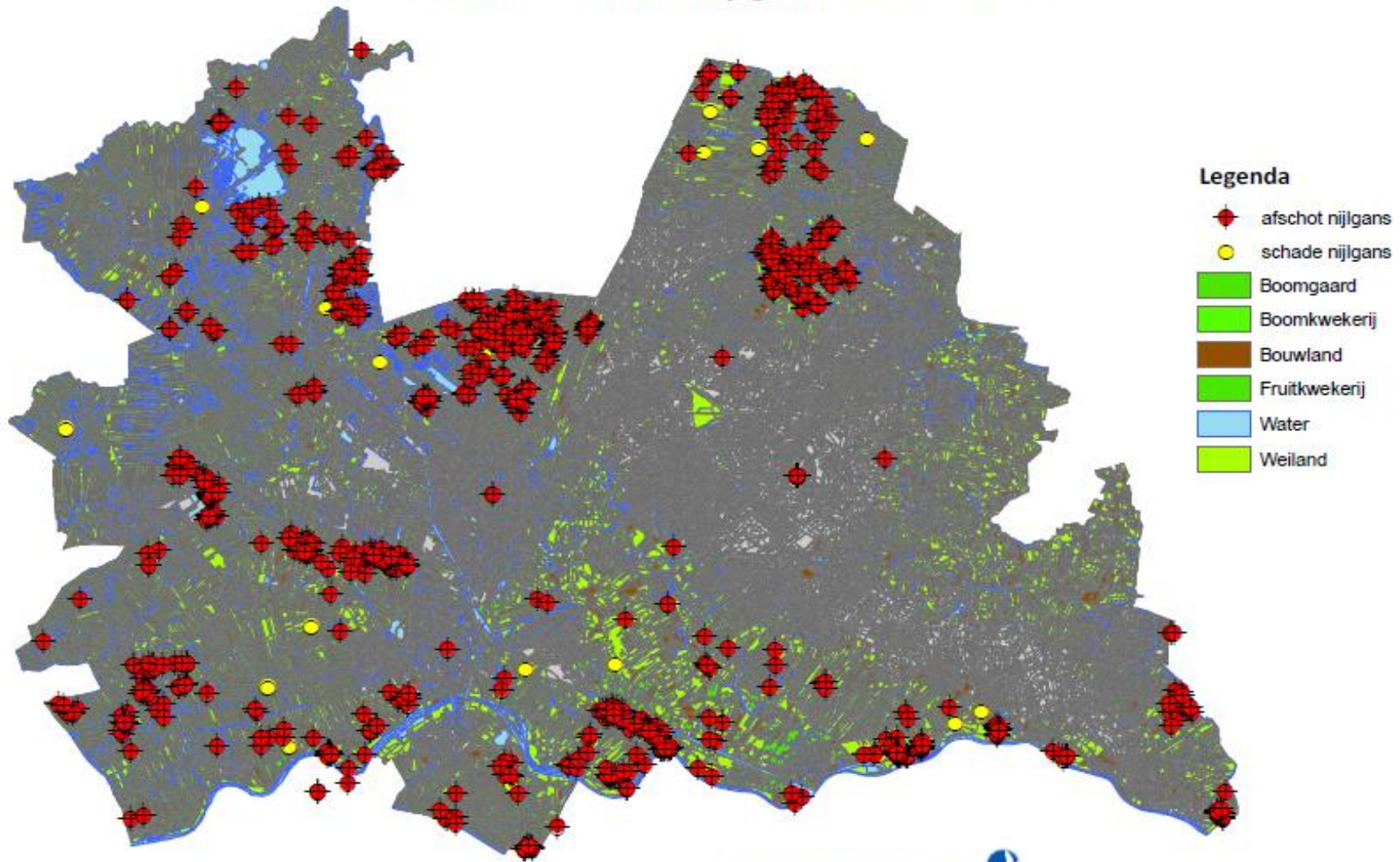

Author: A.P. Smallegange

Date: 5-2-2014

Schade + afschot nijlgans 2009 - 2013

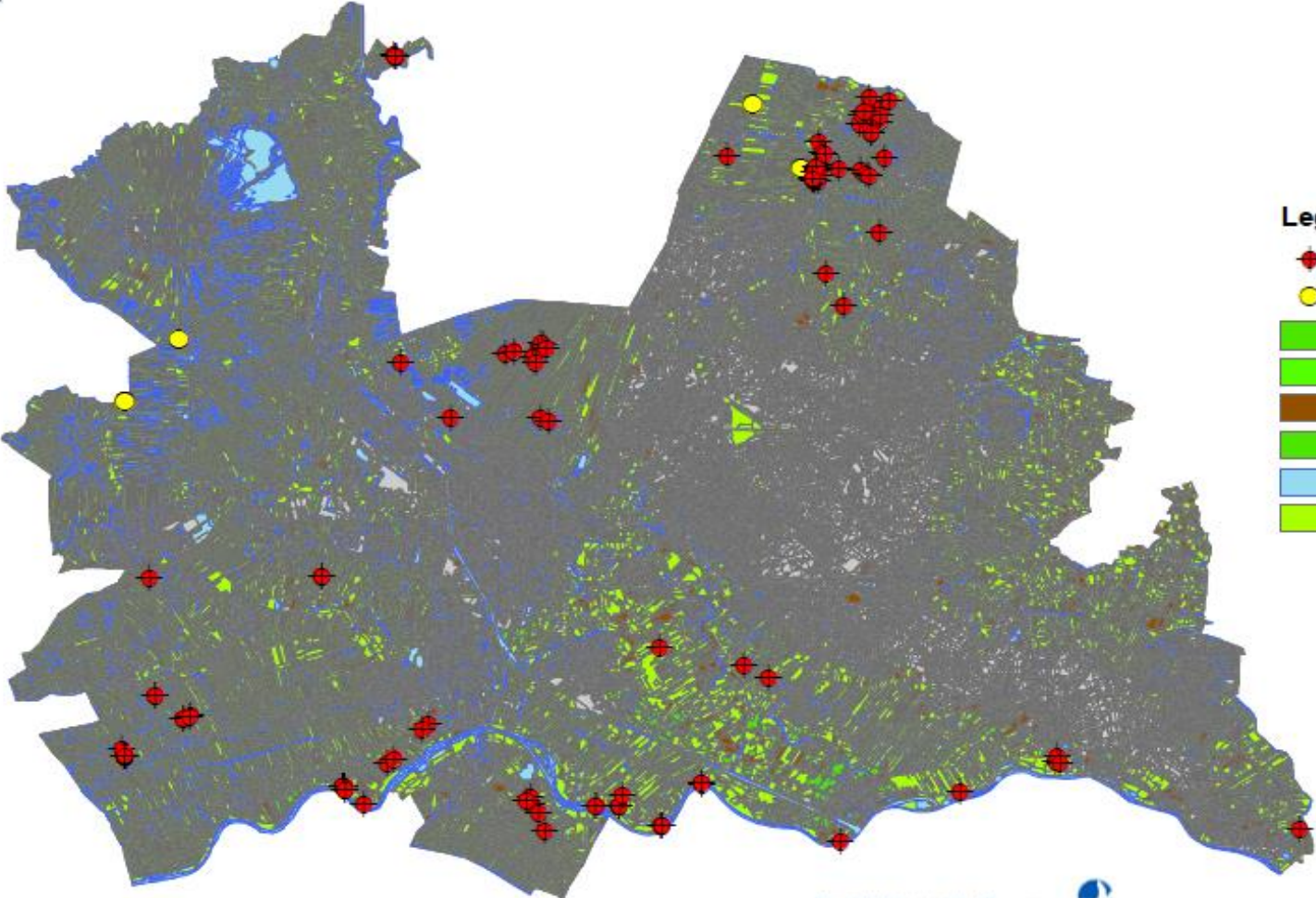
0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014

Schade + afschot boerengans 2009 - 2013

Legenda

- ◆ afschot boerengans
- schade boerengans
- Boomgaard
- Boomkwekerij
- Bouwland
- Fruitkwekerij
- Water
- Weiland

0 2,5 5 10 15 20 Kilometers 1:250.000

Author: A.P. Smallegange
Date: 5-2-2014